

ΤΑ ΕΝ ΚΑΡΠΑΘΩ ΦΥΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΦΥΤΑ*

Υ Π Ο
ΝΙΚΗΤΑ ΕΜΜ. ΝΙΚΗΤΙΑΔΗ
Θεολόγου

40) ΡΟΥΤΑ ἢ ΒΑΡΥΟΣΜΟΣ¹ (Ruta Graveolens)².

Τὸ γνωστὸν βότανον πήγανον ἀναφέρεται εἰς τὴν Καρπαθιακὴν φράσιν «Ξωρκισμένος με τὸν ἀπήανο». Κατὰ λαϊκὴν, δεισιδαιμονίαν «μάτσο» ἀπηγάνου θέτουν ὅπισθεν τῆς θύρας τῆς Καρπαθιακῆς οἰκίας ἵνα μὴ εἰσέρχεται ἡ ἀσθένεια. Ἐξ οὗ καὶ ἡ μεταφορὰ ὡς νὰ πρόκηται περὶ ἀποδιοπομπαίου τράγου. Ἐπίσης τοὺς καρπούς του, «τὰ κουμπιά» του, ἐν εἵδει χανδρῶν κρεμοῦν εἰς τὸν λαϊμὸν τῶν κορασίδων διὰ νὰ μὴ προσβάλλωνται ἀπὸ ἀσθeneian. Τοῦτο βράζουσιν καὶ πίνουν ὡς κατευναστικὸν διαφόρων ἀσθενειῶν («θέρμη»).

Καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κατευναστικόν, ὡς καὶ τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον. Ἀναφέρεται δὲ ὡς λάχανον εὐτελεστάτης ἀξίας: «ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον...». Ὁ Ἑβραϊκὸς νόμος ἐκέλευε «δεκάταις παρέχειν...». Τοῦτο ἦτο χρέος ἱερόν. Ἐπεβάλλετο δὲ ἡ δεκάτη κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐλαίου, τοῦ οἴνου καὶ τοῦ σίτου. Οἱ Φαρισαῖοι ἐπεξέτειναν τὴν διάταξιν καὶ ἐπὶ τῶν λαχάνων. Τὰ μεγάλα τουτέστιν καθήκοντα τοῦ ἡθικοῦ νόμου παρεθεωροῦντο ἐπαισχύντως ὑπὸ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οἵτινες ἦσαν ἄδικοι, φιλέκτικοι, ἰδιοτελεῖς, καταπιεστικοὶ καὶ ὑποκριταί. Παρ' ἀρχαίοις δὲ ἐφέρετο παροιμία «ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις σέλινα καὶ πήγανα φυτεύειν», λεγομένη ἐπὶ τῶν μηδὲν ποιούντων.

Ἐκ τῆς Βοτανικῆς ὁμολογεῖται ἡ θεραπευτικὴ του ιδιότης καὶ θεωρεῖται ὡς φαρμακευτικὸν φυτόν. Εἶναι ἀντισπασμωδικόν, καταπραῦντικόν τῶν νέρων, στυπτικόν, ἐμμηναγωγόν. Ὡς ἀφέψημα συνιστᾶται διὰ τοὺς παλμούς τῆς καρδίας καὶ εἰς τὴν δυσπεψίαν. Ἐξωτερικῶς δὲ ὡς κατάπλασμα εἰς μωλωπίσματα, εἰς ρευματικούς πόνους καὶ πλύσεις ἀνθελμινθιάς.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 577 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

1. Ἀπή(γ)ανος-Πήγανον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 243.

Χρειάζεται προσοχή εις τὰς δόσεις διότι εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ θανατηφόρον φάρμακον. Ἐπικυροῦται ἡ χρῆσις του ὡς ἐξορκιστικόν, διότι φέρει ἀποκρουστικὴν ὁσμὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπομακρύνεται ἐκὼν-ἄκων ὁ ὁσφραϊνόμενος ταύτην. Σχετικὸν δὲ καὶ τὸ λαϊκὸν τραγούδι τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων:

Ἄ'Ορήγανος κι ἀπήγανος κι ὁ μονοπύρης σκόρδαρος,
τοῦ βρυκολάκου βότανος, εἶναι μεγάλο ξόρκι».

Εὐρίσκεται αὐτοφυές, καλλιεργεῖται δὲ καὶ ὡς φαρμακευτικὸν φυτὸν εις τοὺς κήπους ἄνευ δυσκολίας, διότι εὐδοκιμεῖ εις οἰονδήποτε χῶμα. Ζῇ πολλὰ χρόνια, κλαδεύεται καὶ ἀναβλαστάνει.

Οἰογένεια δευτέρα: Ἀνακαρδιίδα

41) ΠΙΣΤΑΚΙΑ ἢ ΓΝΗΣΙΑ¹ (Pistacia Vera)².

Ἀνήκει εις τὴν οἰογένειαν «Ἀνακαρδιίδα». Τὸ εἶδος πιστακία ἢ γνησία εἶναι ἡ γνωστὴ μας φιστικιά. Ὁ καρπὸς τῆς, τὸ φιστίκι, εἶναι δρύπη ὠοειδὴς μὲ λεπτὴ σάρκα, εις χρῶμα πρασινέρυθρον. Τὸ φιστίκι τρώγεται ὠμὸ ἢ φρυγμένον καὶ χρησιμοποιεῖται εις τὴν ζαχαροπλαστικὴν καὶ εις ποικίλα παρασκευάσματα.

Οἱ καρποὶ τῆς πιστακίας τῆς γνησίας ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ³ ὀνομάζονται κάρυα. Ὁ Ἰακώβ συνιστᾷ τὴν λῆψιν ἐκ τῆς Χαναὰν δώρων ἵνα καταστήσῃ τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου εὐμενῇ. Μεταξὺ τῶν δώρων τούτων συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ «κάρυα», ἥτοι τὰ γνωστὰ φιστικία.

Ἐν Καρπάθῳ ὀνομάζεται «φιστιτσιά», ὁ καρπὸς «φιστίτσι». Καλλιεργεῖται εις τὰ ὀνομαζόμενα «ποστάνια».

42) ΠΙΣΤΑΚΙΑ ὁ ΛΕΝΤΙΣΚΟΣ⁴ (Pistacia Lentiscus)⁵.

Ἀνήκει εις τὴν οἰογένειαν «Ἀνακαρδιίδα». Δένδρα ρητινώδη, φέροντα καρποὺς κοκκίνους ἢ μαύρους σφαιρικοὺς, εις μέγεθος μικροῦ «πιπεριοῦ», μετὰ καυστικῆς γεύσεως. Ἐκ τῶν φύλλων του ἐκρέεται λευκὴ ρητίνη καθαρτικὴ. Ἀπὸ μίαν παραλλαγὴν του, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται εὐρύτατα εις τὴν Χίον, ἐξάγεται ἡ μαστίχη, ἐκρέουσα ὡς δάκρυ ἀπὸ ἐντομᾶς τοῦ κορμοῦ. Ἐν Καρπάθῳ γνωστότατος θάμνος. Ὁ καρπὸς του σχινόκαρπος. Συνθλιβόμενος ἐξάγει εἶδος ἐλαίου, «σκινόλαδον». Ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν «στένω-

1. Φυστικᾶ-Κάρυα.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 249.

3. Γένεσ. 43:10.

4. Σκίνος-Σχίνος.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 249.

σιν», γνωστὴν πάθησιν τῶν κατοίκων. Ἐν Παλαιστίνῃ ἀφθονεῖ βορείως καὶ ἰδίως παρὰ τὴν λίμνην Καράν, παρέχουσαν πυκνὴν καὶ εὐάρεστον σκιάν. Πιστεύεται ἐν Παλαιστίνῃ ὅτι ζῇ περὶ τὰ χίλια ἔτη καὶ ἀποξηραينوμένη ἀνα- νεοῦται διὰ νέων παραφυάδων¹.

Τάξις δεκάτη: Ραμνώδη

Οἰκογένεια πρώτη: Ραμνίδαι

43) ΠΑΛΙΟΥΡΟΣ δ ΑΚΑΝΘΩΔΗΣ² (Paliurus Aculeatus)³.

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Ραμνίδαι» καὶ εἰς τὴν τάξιν «Ραμνώδη». Ὁ καταβίβασμός τοῦ τόνου ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὑποκοριστικοῦ ἀκάνθιον (ἀγκά- θι), τοῦ ὁποῦοι ἢ ἀκάθ-θα εἶναι μεγεθυντικόν. Πρβ.: τὸ πρόβατον καὶ ἡ προ- βάτα, ἡ μάχαιρα, τὸ μαχαίριον, ἡ μαχαίρα (Γ. Χ α τ ζ η δ α κ η, Μ.Ν.Ε. Α, 68). Σύμβ.: γααρακάθθα, σταυρακάθθα, ἀσπρακάθθα.

Εἰς Ἀγίαν Γραφὴν⁴ ἀναφέρεται πρὸς ἔναυσιν πυρᾶς (Ἡσ. 35,12). Βλάπτουσι καὶ ἐμποδίζουσι τὴν Γεωργίαν (Γέν. 3,18). Ἀναφέρεται ὡς σύμ- βολον ἐρημίας (Παρ. 24,31). Ὅσάκις δὲ ἀναφέρεται συμβολικῶς, τίθεται κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν λέξιν «τρίβολοι».

44) ΑΜΠΕΛΟΣ ἢ ΟΙΝΟΦΟΡΟΣ⁵ (Vitis Vinifera)⁶.

Εἰς τὴν Κάρπαθον καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἡ ἀμπελος. Ὁ ἐκ τῶν ἀμπελοφύτων περιφερειῶν παραγόμενος οἶνος εἶναι ἐκλεκτός, εὖοσμος καὶ εὐγευστος. Συνήθως ἐξοδεύεται ἐπιτοπιῶς εἰς γάμους, οἰκογενειακὰς συγ- κεντρώσεις καὶ πανηγύρια, ἐκτὸς μικρᾶς ἐξαγωγῆς εἰς τὴν γειτονικὴν Κάσον καὶ ἄλλας τινὰς ἐκ τῶν Δωδεκανήσων. Ἐκτὸς τοῦ οἴνου, ἡ παραγωγή ἐκλε- κτῶν νωπῶν σταφυλῶν θὰ ἦτο πηγὴ σπουδαίου κέρδους, ἐὰν ἐλαμβάνετο ἡ δέουσα μέριμνα περὶ τῆς καλλιεργείας τούτων, περὶ τῆς συντηρήσεώς των καὶ περὶ τῆς ταχείας μεταφορᾶς των εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς καταναλώσεως.

Ποικιλίαι σταφυλῶν ἐν Καρπάθῳ παρατηροῦνται αἱ ἐξῆς:

Ἀθθήρι εἶναι τὸ κυρίως κρασοστάφυλο τῆς Καρπάθου, διότι εἶναι χυμῶδες καὶ λεπτόφλοδο. Ὡς ἐπιτραπέζιον ὀπωρικὸν δὲν ἐκτιμᾶται, διότι δὲν εἶναι τραγανόν. Ὁ Dieterich Sudl Spor ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ἀθθήρι παρά-

1. Ἡσ. 6:13.

2. Ἀκάθθα.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 252.

4. Ἐκκλ. 7:6. Παροιμ. 24:31. Γέν. 3:18.

5. Κλῆμα.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 252.

γεται ἐκ τοῦ ἀνθηρός, ὅπερ δικαίως ὁ Χατζηδάκης θεωρεῖ ἀπίθανον καὶ προτείνει τὴν ἐκ τῆς νήσου Θήρας ἐτυμολογίαν, δηλ. σταφύλια Θηραῖα-Θήραια καὶ ὁ ἐνικὸς τὸ θήρι. Σταφυλὴ κατωτέρας ποιότητος θεωρεῖται ἢ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «γαουρά». Διμηνίτης. Θράψα εἶναι σταφύλι κρασάτο. «Κολοκυθάτο» λόγῳ τοῦ σχήματος τῶν ρογῶν ὡς κολοκῦθι. «Κύπριο» εἶναι κατάλληλον διὰ κρεβατιῶνες. «Κυρίας τὰ δάκτυλα» ἐκ τοῦ Τουρκ. «καδὶν παρμάκ». «Καράτο» διὰ τὸ χρῶμα του, ὡς ὁμοιάζον μὲ τὸ φύλλον καρύης. «Μοσιᾶτο» ἄσπρον καὶ μαῦρον. «Μαυρομαρόνια». «Μονοκουκὲς» ὡς ἔχοντα πυρῆνα. «Μηλίδος» ἐκ τῆς νήσου Μήλου. «Ξενικά» τὰ ἐπείσαντα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ θεωρούμενα ἐντόπια. «Ραζακί» Rosacea. Ρο(δ)ίτες, οἱ (γνωστόν). Ρο(δ)ομούσια, τά, ὡς χρώματος ροδωποῦ. «Σαββαδιανόν», (κοινῶς Σαββατιανόν). Σκουρβούλια, τὰ (μαῦρα καὶ ἄσπρα), μὲ ρόγας πολὺ πυκνάς. «Σύριγγας», συρίγγιοι, μαῦρα καὶ ἄσπρα (μαυροσύριγγας, ἀσπροσύριγγας), τὰ ἀλλαχοῦ συρίκια ἢ συρίγια. «Φωκαινὰ» (ἐκ Φωκίδος), «Φράουλες» (εἰσῆχθησαν τελευταίως).

Τὸ γνωστὸν τοῦτο εἶδος τῆς ἀμπέλου ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν¹ ὡς τὸ πρῶτον φυτευθεῖσα ἐπὶ Νῶε καὶ μετὰ τὸν Κατακλυσμόν. Ἡ μεθυστικὴ δύναμις τοῦ οἴνου ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γνωστή, διότι κατὰ τὸν Ματθαῖον σύγχρονοι καὶ πρὸ τοῦ Κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε ἔπινον καὶ ἐμεθύσκοντο. Ἰσχυρίζονται ὅμως οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὅτι δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ μεθυστικὴ ιδιότης τοῦ οἴνου ἵνα μειώσῃ τὴν εὐθύνην τῆς μέθης τοῦ Νῶε. Πιθανῶς ὁ Νῶε δὲν ἐγνώριζε τὴν μεθυστικὴν δύναμιν τῆς ἀμπέλου, καίτοι τοῦτο δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς². Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἀμπελος νὰ ἐκαλλιιεργεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον. Τοῦτο ἐξάγεται ἀπὸ τοιχογραφίας εἰς ἀρχαίους Αἰγυπτιακοὺς τάφους, εἰς τὰς ὁποίας εἰκονίζονται αἱ διάφοροι φάσεις τῆς κατασκευῆς τοῦ οἴνου.

Ἡ Ἀμπελος ἐκαλλιιεργεῖτο εἰς Χαναὰν πρὸ τῆς ἐκεῖ καθόδου τῶν Ἑβραίων, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τῶν προσφερθέντων προϊόντων ὑπὸ τοῦ Μελχισεδέκ. Προσφέρει ἄρτον καὶ οἶνον κατὰ τοὺς μὲν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κεκοπιακότος στρατοῦ τοῦ Ἀβραάμ, κατὰ τοὺς δέ, ὡς οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς φράσεως «ἦν Ἱερὺς τοῦ Ὑψίστου» συμπεραίνουσιν, ἡ προσφορά τοῦ οἴνου καὶ ἄρτου ἐγένετο ἵνα προσφερθῇ θυσία διὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπομένως εἶναι προτύπως τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας εὐχαριστίας. Πλέον βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή, ἀναφερομένη εἰς τὸν Μελχισεδέκ, ὁμιλεῖ ρητῶς περὶ προτυπώσεως Ἱερωσύνης. Εἰς Γέν. 17,18 διὰ τοῦ στίχου ἀρ. 13,2 ἐμφαίνεται ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἀπεστάλησαν

1. Ματθ. 24:38. Γέν. 9:20. Ἑβρ. VII. Γέν. 17:18. Ἀριθ. 13:2. Λευϊτ. 19:23. ἕως 25-25:4-5:11. Ἑξοδ. 23:11.

2. Γιαννακοπούλου Ἰωήλ, «Παλαιὰ Διαθήκη».

οἱ κατάσκοποι εἰς τὴν Χαναάν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐθεωρήθη τὸ τέλος Ἰουλίου καὶ αἱ ἀρχαὶ Αὐγούστου, διότι τότε ἀρχίζουν νὰ ὀριμάζουν αἱ σταφυλαί. Εἰς τὸ Λευϊτικὸν ἐμφαίνεται ἡ ἀπαγόρευσις γεύσεως σταφυλῶν πρὸ τοῦ 5ου ἔτους. Ὁ καρπὸς τῆς ἀμπέλου ἀνὰ πᾶν 7ον ἔτος ἦτο ἀπηγορευμένος εἰς τοὺς κυρίους καὶ διετίθετο διὰ τοὺς πτωχοὺς, τὰς χήρας καὶ τοὺς στερουμένους ἀμπέλου. Πᾶς διαβάτης ἦτο ἐλεύθερος νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰς σταφυλάς ξένης ἀμπέλου, ἀλλ' ἀπηγορεύετο ἡ μεθ' ἑαυτοῦ λῆψις τούτων¹. Αἱ σταφυλαὶ εἶναι ὅριμοι συνήθως περὶ τὸ θέρος. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὸν τρυγητὸν, μετὰ τὸν ὁποῖον αἱ σταφυλαὶ διὰ πίεσεως παράγουσι τὸ γλεῦκος, ἥτοι τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ οἴνου². Ἡ Ἀμπελος συμβολίζει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ—τὴν ὁποῖαν «μετεκόμεσας ἐξ Αἰγύπτου... καὶ ἐφύτευσας αὐτὴν» (Ψαλ. 80:8). Τὸ καθίζειν ἐπὶ τὴν ἄμπελον ἢ τὴν συκὴν εἶναι σημεῖον ἀσφαλείας καὶ εἰρήνης (Γ' Βασιλ. 4:25· Ψαλ. 128:3· Μιχ. 4:4). Ἡ σύντομος ἀνθησις τῆς ἀμπέλου εἶναι σύμβολον τῆς ἀνθρώπου τῶν πιστῶν εἰς χάριν (Ὡση 14:7). Οἱ πλούσιοι βότρυες τῆς ἀμπέλου εἶναι σύμβολον τῶν χαρίτων τῶν πιστῶν· συγκεκριμένως ἐνταῦθα διὰ τῶν δύο βοτρυῶν ἐπὶ τοῦ φοίνικος, οἵτινες εὐρίσκονται ὑψηλά, ὡς ἀναφέρεται ἐν Ἀσματι Ἀσμ. 7:8, παρομοιάζονται οἱ μαστοὶ τῆς νύμφης. Ἀλληγορικῶς «οἱ δύο μαστοὶ σου, ἡγουν ἡ ἡθικὴ καὶ ἡ φυσικὴ διδασκαλία σου, ὁμοιώνονται νῦν τοῖς τοῦ φοίνικος βότρυσι ἐν τῷ ἐστιάειν τὴν θειοτέραν διδασκαλίαν» (Πατέρες). Τὰ ξύλα τῆς ἀμπέλου τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὸ πῦρ εἶναι σύμβολα τῆς καταδίκης τῶν πραττόντων τὴν ἁμαρτίαν Ἰσραηλιτῶν (Ἰεζ. 15:2-3:6). Ἡ Ἀμπελος χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς εἰκὼν τῆς τιμωρίας τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὰς ἁμαρτίας του (Ἠσ. 5:7, 27 § 27:2, Ἰερ. 12:10) καὶ ἡ ἔλλειψις συγκομιδῆς εἶναι σύμβολον αὐστηρᾶς τιμωρίας (Ἠσ. 32:10). Ἡ φύτευσις ἀμπέλων καὶ γεῦσις ἐκ τῶν καρπῶν των εἶναι εἰκὼν εἰρηνικῆς εὐημερίας (Νεμ. 65:61 καὶ Δευτ. 6:11). Ὁ Μωϋσῆς, λόγῳ τοῦ ὥραίου προϊόντος τῆς ἀμπέλου, τὴν συμπεριέλαβεν εἰς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, εἰς τὸν ὁποῖον καθορίζεται ὅπως ὁ φυτεύων ἄμπελον, ὡς καὶ (πᾶν δένδρον τρέφειμον), πρὸ τοῦ 5ου ἔτους ἀπὸ τῆς φυτεύσεως μὴ δύναται οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος τις νὰ γευθῇ ἀπὸ τοῦ καρποῦ της (Ἰεζ. 28:26). Ἡ Ἀγία Γραφή βρίθει καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων μεταφορικῶν σημασιῶν διὰ τὴν ἄμπελον (Λεξ. Κωνσταντινίδη). Κατὰ τὸ Κριτ. 9:12, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία καὶ ἡ συκὴ, ὡς ἀναφέρεται καὶ εἰς προηγούμενους καὶ ἐπομένους τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου στίχους, συμβολίζουν τοὺς καλοὺς καὶ μετριόφρονas Ἰσραηλίτας, οἵτινες ἐν τῇ κλήσει τοῦ Θεοῦ εἰς ἣν ἐκάλεσεν αὐτοὺς, παράγουν ὠφελίμους καρπούς, πρὸς ἱκανοποίησιν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἐκεῖ ἐνθα ὁ Κύριος καλεῖ ἑαυτὸν ἄμπελον

1. Δευτερ. 23:26.

2. Ἰερ. 13:20. Ἀμὼς 9:13.

(κληματαριὰν) καὶ τοὺς μαθητάς του κλήματα (Ἰωάνν. 15:1), διακηρύττει ὅτι ὁ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα μέλη του. Διότι ἀφοῦ ἡ ἀμπελος καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, ἡ φύσις του δὲ ὡς Θεοῦ εἶναι ὅλως διάφορος τῆς ἰδικῆς μας, ἐγένεν ἀνθρώπος ἵνα ἐν Αὐτῷ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις γίνῃ ἀμπελος καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ποὺ εἴμεθα ἀνθρώποι γίνωμεν κλάδοι ταύτης. Δεῖγμα τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ὅτι εὐαρεστεῖται νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτοῦ μὲ ταπεινὰς συγκρίσεις. Αὐτὸς εἶναι ὁ "Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὅμως παρουσιάζει ἑαυτὸν πρὸς ἀμπελον. Ἡ Ἐκκλησία, ἥτις εἶναι τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἀμπελος (Ψαλ. 79:8). Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, ἐν τῷ ὁποίῳ, δυνάμει καὶ ἐν σπέρματι συμπεριλαμβάνεται ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία, καὶ πάντες οἱ καταστάντες μέλη τοῦ Χριστοῦ, καλεῖται ἀμπελος. Ἀμπελος πεφυτευμένη ἐν ἀμπελῶνι, ἐν τῇ γῇ, διότι εἶναι ὁ Λόγος, ὅστις ἐγένετο σὰρξ. Ἡ ἀμπελος εἶναι φυτὸν προβάλλον κατ' ἔτος ἀναδενδράδας, καλυπτούσας μεγάλας ἐκτάσεις. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς θὰ καταστῇ γνωστὸς ὡς σωτηρία μέχρις ἐσχάτου τῆς γῆς. Ὁ καρπὸς τῆς ἀμπέλου «εὐφραίνει Θεὸν καὶ ἀνθρώπους»¹. Οὕτω καὶ ὁ καρπὸς τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ². Ὁ Χριστὸς ἐκτρέφει ἡμᾶς καὶ Αὐτὸς ἐστὶν ὁ αὐξάνων καὶ ὑποβαστάζων ἡμᾶς. Εἶναι λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἡ ρίζα ἡ ἐκτρέφουσα αὐτοὺς διὰ τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἐκτρέφοντος χυμοῦ³.

Ἡ ἀμπελος ἡ οἰνοφόρος εἶναι τὸ μοναδικὸν εἶδος τὸ ὁποῖον ὑπάγεται εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν χλωρίδα μὲ πολλὰς ποικιλίας. Ὁ ἐξ αὐτῆς παραγόμενος οἶνος εἶναι ἀρίστης ποιότητος καὶ πολὺ ἀνώτερος τοῦ παραγομένου ἐκ τῶν 19 Ἀσιατικῶν εἰδῶν καὶ τῶν 18 Ἀμερικανικῶν τοιούτων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα καλλιεργοῦνται, ὡς εἴπομεν, πολλὰ ποικιλίαι τοῦ εἶδους ἀμπελος ἡ οἰνοφόρος, ὅπως αἱ κοινῶς καλούμεναι: μοσχάτο, σαββατιανό, αὐγουλάτο, φράουλα, ροζακί, ἀετονύχι, ροδίτης, σιδερίτης, βοῦδόματο, ἐφτάκοιλο, κέρινο, σουλτα-νίνα.

Παλαιοντολογικὰ εὐρήματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ οἰνοφόρος ὑπῆρχεν εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν πλειστόκαινον καὶ τεταρτογενῆ περίοδον. Οἱ Αἰγυπτιολόγοι βεβαιοῦν ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου καὶ ἡ οἰνοποιεῖα ἦτο γνωστὴ εἰς Αἴγυπτον ἤδη ἀπὸ τὴν 5ην π.Χ. χιλιετηρίδα. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν τὴν ἀμπελοκαλλιέργειαν εἰσήγαγεν εἰς τὴν χώραν μας ὁ θεὸς Διόνυσος. Πανάρχαια κείμενα ἀναφέρουν τὸν οἶνον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου (12ος π.Χ. αἰών), ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος, ἤκμαζεν ἡ ἀμπελοουργία, ὀνομαστὴ δὲ ἦτο ἡ «ἀμπελόεσσα Ἐπίδαιρος» καὶ ἡ «πλατυστάφυλος Ἰστι-

1. Κριταὶ 9:13.

2. Τρεμπέλα Παν., «Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον».

3. Μιχαηλίδου - Νουάρου, «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου», σελ. 58 καὶ 64.

αία». Ὡσαύτως ὁ Ὀδυσσεὺς ἐμέθυσε τὸν Πολύφημον διὰ γλυκοῦ οἴνου τῆς Θρακικῆς Ἴσμάρου.

Νεώτεραι ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Ὀμηρικὴν Τροίαν ἀπεκάλυψαν ἐρείπια πόλεων τῆς προμινωϊκῆς ἐποχῆς (3500 π.Χ.), ἔνθα εὐρέθησαν σπέρματα τῆς ἀμπέλου. Σπέρματα ἀμπέλου ἐπίσης ἀνευρέθησαν ἀπὸ τὴν 4ην χιλιετηρίδα π.Χ. εἰς τὴν περίφημον Σουμεριακὴν πόλιν Οὕρ, πατρίδα τοῦ Ἀβραάμ.

Οἱ ἀρχαῖοι, ἐκτὸς τοῦ οἴνου, ἐγνώριζον τὴν παρασκευὴν τοῦ ἐψήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ σημερινὸν «πετιμέζι».

Τάξεις ἐνδεκάτη: Σκιαδανθῇ

Οἰκογένεια: Σκιοδοφόρα

45) ANHΘON τὸ ΒΑΡΥΟΣΜΟΝ (Anethum Graveolens)¹.

Φυτὸν ποῶδες καὶ μονοετές. Φέρει φύλλα μικρά, λεπτά, βελονοειδῆ. Χρησιμώτατον εἰς Κάρπαθον. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μαγειρικὴν, ὡς ἄρτυμα εἰς τὰ φαγητά. Χρήσιμον ἐπίσης καὶ διὰ τὴν φαρμακευτικὴν. Παράγει εἶδος μύρου πρὸς ἀρωματισμὸν τῶν οἴνων. Εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν Θεόφραστον καὶ τὸν Διοσκουρίδην, ὡς ἄνησσον εἰς τὸν Ἀθηναῖον. Ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως καὶ ἐν Καρπάθῳ, εἰς τοὺς κωλικοὺς πόνους, ἐντερικοὺς καὶ στομαχικοὺς, ἀϋπνίας καὶ εἶναι γαλακταγωγόν. Εἰς φλογισμένους πυρροοῦντας ὀφθαλμοὺς ἀφαιρεῖ τὴν φλόγωσιν.

Ὁ Ἑβραϊκὸς νόμος ἐκέλευε, καὶ τοῦτο ἦτο χρέος ἱερόν, «τῷ λαῷ δεκάτας παρέχειν πάντων τῶν καρπῶν». Οἱ Φαρισαῖοι κατὰ παράδοσιν ἐδεκάτιζον μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριβείας τοῦτο. Τούναντίον δὲ παρημέλουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναφανδὸν ἐπέτιμα αὐτοὺς λέγων: «Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἥδυσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν... ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες»².

Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ «ἄνηθον» δὲν συγγέεται μὲ τὸ «γλυκάνησον», ὡς βεβαίουν πολλοί. Ὁ Τρίστραμ εὑρεν ὅτι καλλιεργεῖται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σαρὸν. Οἱ Μόφφατ, Γουεημάουθ, Γούντσπιδ καὶ Λάσμα χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «ἄνηθον». Παρὰ ταῦτα, ἐμμένουν ἀκόμη ὁ Ὁχάρα καὶ ὁ Ντουὲ νὰ θεωροῦν ὅτι πρόκειται διὰ τὸ «γλυκάνισον»³.

1. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε.. «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 258.

2. Ματθ. 23:23.

3. Μ.Α.Α., «Ρ.Β.».

46) ΚΟΡΙΑΝΔΡΟΝ τὸ ΗΜΕΡΟΝ¹ (Coriandrum Sativum)².

Καλλιεργεῖται ἐν Καρπάθῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, χρησιμοποιούμενον λόγῳ τοῦ ἀρώματός του εἰς τὴν μαγειρικὴν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν. Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν (κόριον καὶ δὴ παρὰ τοῖς Ο΄) χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ παρομοιάσῃ τὴν μορφήν τοῦ Μάννα, τὸ ὅποιον κατέπιπτεν ἐξ οὐρανοῦ³ διὰ τὴν διατροφήν τῶν Ἑβραίων, πρὸς τὸν σπόρον τοῦ κοριάνδρου. Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν «Umbellifere».

47) ΚΩΝΙΟΝ τὸ ΣΤΙΚΤΟΝ⁴ (Conion Masculatum)⁵.

Ἡ λέξις κώνιον παράγεται ἐκ τοῦ κωνιάσθαι, ὅπερ σημαίνει στριφογυρίζω κυκλοτερώς, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι πού τὸ ἐλάμβανον ἐσωτερικῶς, παρουσιάζον ἀνάλογον συμπεριφορὰν. Φυτόν ποῦδες, διетές, μετὰ ρίζης ἀτρακτοειδοῦς, κορμοῦ δὲ κούφου μετὰ στιγμαίων, διὸ καὶ στικτὸν ὀνομάζεται. Φέρει δὲ γεῦσιν πικράν, ναυτιώδη καὶ φαρμακεράν, ὁσμὴν δὲ οὐχὶ εὐχάριστον, διὸ καὶ ἀλλαχοῦ βρωμόχορτον καλεῖται. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν σκιαδοφόρων. Εἶναι γνωστὸν εἰς τὰς νήσους ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι ὡς ἀναφέρει ἀρχαία παράδοσις κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιους, πρῶτοι οἱ Κεῖοι (Νῆσος Τζιά) εἰς τὸν ἐλλαδικὸν χῶρον τὸ μετεχειρίσθησαν εἰς προϊστορικοὺς χρόνους διὰ νὰ θανατώσῃ τοὺς πάσχοντας, ἡλικίας ἐξήκοντα ἐτῶν καὶ ἄνω, ἐξ ἀνιάτων νοσημάτων, ἀνικάνους πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν, καὶ τοῦτο διότι ἡ διατροφή τῶν ὑγίων καθίστατο προβληματικὴ, ἔνεκεν ἐλλείψεως ἀρκετῶν τροφίμων καὶ τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ πρόκειται περὶ εὐθανασίας, τὴν ὁποίαν ἐχορήγει ἡ προϊστορικὴ Κέα εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ ἀνιάτων νοσημάτων ὑπερήλικας καὶ μὴ. Τοῦτο τὸ φυτόν ἦτο ἀκόμη γνωστὸν προηγουμένως εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ παρέλαβον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Μετεχειρίζοντο τοῦτο οὐχὶ ὡς μέσον θανατηφόρον, ἀλλὰ καὶ ὡς φάρμακον ἀντινευραλγικόν, παυσίπονον, ἀντισπασμωδικόν, τοπικῶς εἰς καταπλάσματα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Μασσαλίαν κατὰ τὸν Μάξιμον Βαλέριον, ἡ Πολιτεία ἐχορήγει κώνιον εἰς τοὺς βουλομένους νὰ τερματίσῃ τὴν ζωὴν των, ἀλλὰ μόνον κατόπιν ἀδείας τῆς Γερουσίας. Μὲ τὸ κώνιον ὡς γνωστὸν ἡ Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία τὸ 398 π.Χ. ἐθανάτωσε τὸν Σωκράτην. Κατὰ τὸν Θεόφραστον καὶ τὸν Διοσκουρίδην ἐθεωρεῖτο πολὺ γνωστὸν ὡς πρὸς τὸ νὰ θεραπεύῃ καὶ νὰ σκοτώνῃ, ἰδίως δὲ τὸ τῆς γείτονος νήσου Κρήτης· «ἐνεργέστατα δ' ἐστὶ τὸ Κρητικόν, τὸ Μεγαρικόν

1. Κόλιανδρος-Κόριον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 258-377.

3. Ἐξοδ. 16:31, Ἀριθ. 11:17.

4. Ἀμάραγος-Κώνιον.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 260.

καὶ Ἀττικὸν καὶ τὸ ἐν Χίῳ καὶ Κιλικίᾳ γενόμενον» (Διοσκ.). Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Θεοφράστου, πρῶτος ὁ βοτανολόγος Θρασύας ἐκ Μαντινείας (5ος-4ος αἰὼν π.Χ.) ἀνεκάλυψε τὴν ιδιότητα τοῦ φυτοῦ νὰ προκαλῇ εὐχάριστον θάνατον, χωρὶς ἀγωνίαν, μαζί με μύκωνα (παπαρούνα) καὶ ἄλλα βότανα, «ὥστε ραδίαν ποιεῖν καὶ ἄπονον τὴν ἀπόλυσιν, τῆς ὁποίας χρώμενος κωνεῖου τε καὶ μήκωνος καὶ ἐτέρων τοιούτων, ὥστε εὐογκον εἶναι σφόδρα καὶ μικρὸν (ἀκαριαίως) ὅσον δραχμῆς ὀλκὴν»¹. Προσέτι δὲ καὶ τὸ ἀντίδοτον τῆς δηλητηριάσεως ἐκ κωνεῖου, πιπέρεως καὶ λιβανωτοῦ «*Boswelia Carteri*». Καὶ κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, ὡς ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης, μετεχειρίζοντο τοῦτο εἰς ὀφθαλμικὰς παθήσεις, εἰς ἔρπητα, πρὸς διακοπὴν τῆς γαλακτοτροφίας, εἰς ὄνειρώξεις, εἰς τὴν νυμφομανίαν, εἰς πρόωρον ἥβην καὶ πρὸς σμίκρυνσιν τοῦ ὄγκου τῶν μαστῶν τῶν παρθένων: «Ἐστὶ δὲ πολύχρηστον εἰς τὴν ὑγειαστικὴν χρῆσιν ξηρανθέν, μιγνυόμενον ἐπιτηδείως τοῖς ἀνωδύνους κολλυρίοις, τὸ χύλισμα ἔρπητός τε καὶ ἐρισιπέταλα καταπλασθέν σβήνουσιν. Ὀνειρώττους βοηθεῖ. Παρήσι δὲ καὶ αἰδοῖα καταπλασθέντα καὶ γάλα σβήνουσι, μαστούς τε ἐν Παρθενίᾳ κωλύει αὐξάνεσθαι καὶ διδύμους ἀτρόφοις ποιεῖ ἐπὶ παίδων» (Διοσκ.). Ἡ κατεργασία τοῦ κωνεῖου ἐγένετο κατὰ Διοσκ. ὡς ἐξῆς: «Χιλιζεται δὲ ἄκρα ἢ κόμη πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι τὸ σπέρμα καὶ ἐκθλίβεται κοπτομένη, συστρέφεται τε (καὶ ἀνακατώνεται) ἐν ἡλίῳ». Χημικὸς τοῦ τύπου C₈H₁₇N. Ἡ τοξικὴ θανατηφόρος δόσις διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι 0,10-0,15 ἑκατ. τοῦ γραμμαρίου.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἡ λέξις κώνειον χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ ἐκφράσῃ κάτι τὸ πικρὸν, τὸ ἄγριον, τὸ βλαβερόν. Ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν Ὡσηέ². Εἰς μὲν τὸ κείμενον τῶν Ὁ' ἀναφέρεται ὡς ἄγρωστις: «ἀνατελεῖ ὡς ἄγρωστις κρίμα ἐπὶ χέρσον ἀγροῦ», εἰς δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ὡς κώνειον: «Ὅθεν ἡ καταδίκη θέλει ἐκβλαστήσῃ ὡς τὸ κώνειον ἐν ταῖς αὐλαξὶ τοῦ ἀγροῦ». Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ὡς βλέπομεν, ἀναφέρεται μεταφορικῶς, ἔνιοι δὲ ἰσχυρίζονται ὅτι σημαίνει τὸ δηλητηριῶδες κώνειον, ἔτεροι δὲ τὸν μήκωνα (ἀφιδόνι)³.

1. Θεόφρ. XVI-8.

2. Ὡσηέ 10:4.

3. Σταυροπούλου Γιάννη, «Τὰ φυτὰ τῆς Ἑλληνικῆς Χλωρίδας», σελ.

Τάξεις: Φηγώφη

Οικογένεια: Φιγίδαι

48) ΔΡΥΣ ἢ ΑΙΓΪΛΩΨ¹ (Guercus Aegilops)².

Ἵπάρχουν ἐν ὅλῳ 200 περίπου εἶδη, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ἑλλάδα 10, εἰς τὴν Νῆσον μας 2, εἰς δὲ τὴν Βίβλον ἀναφέρονται 5 εἶδη. Ὁ φλοιὸς τῆς Δρυὸς τόσον ἐν Καρπάθῳ ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν βυρσοδεψίαν. Ἡ ἐξ αὐτῆς ξυλεία τυγχάνει σκληρά, ἀνθεκτικὴ καὶ εὐέργαστος, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰκοδομικὴν, τὴν ἐπιπλοποῖαν, τὴν ναυπηγικὴν, τὴν βυτιοποιῶν καὶ τὴν κατασκευὴν δαπέδων. Ὁ καρπὸς τῆς φέρει ὁσμὴν ὡς τοῦ καστανίου καὶ χαρακτηριστικῶς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος: «Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν». Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Δρυὶς γενικῶς ἦτο δένδρον τοῦ Διός, ἐντὸς δὲ τῶν δρυμῶν ἔζων αἱ νύμφαι δρυάδες καὶ ἀμαδρυάδες. Ἡ Δρυὶς δὲ τῆς Δωδώνης εἰς τὴν Ἡπειρον ἀνῆκεν εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, περὶ τοῦ ὁποίου νῦν κάμνομεν λόγον. Εἰς τὸν μαντικὸν ψίθυρον τῶν φύλλων τοῦ εἵδους τῆς Δρυὸς ταύτης ἐγνωστοποιεῖ τὴν θέλησίν του ὁ Ζεὺς. Ἡ μυθολογία τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν ἀφιερώνει τὴν δρὺν εἰς τὸν Ντόναρ, θεὸν τῶν κεραυνῶν καὶ τῆς γονιμότητος. Κάτωθεν τῶν δένδρων τῆς Γαλλίας οἱ ἀρχαῖοι Δρύϊδες ἐτέλουν τὰ μυστήρια τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ Τεύτου. Τὰ φύλλα τῆς Δρυὸς μετὰ τοῦ καρποῦ αὐτῆς ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ οἰκόσημα ὡς σύμβολον τῆς δόξης, τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς μακροβιότητος. Εἶναι δὲ ἐμβλημα στρατιωτικόν.

Περὶ Δρυὸς γίνεται λόγος εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Βίβλου. Περὶ τοῦ εἵδους τούτου γίνεται λόγος εἰς τὸν Ἡσαΐαν³, εἰς τὸ σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, ἐνθα γίνεται ἡ σύγκρισις Θεοῦ καὶ εἰδώλων, ὁ δὲ Ἡσαΐας εἰρωνικῶς περιγράφει περὶ τῆς κατασκευῆς εἰδώλων ἐκ σιδήρου καὶ ξύλου, ἵνα δείξῃ τὴν ματαιότητα τῶν εἰδώλων. Τὸ Ἑβραϊκὸν ἀναφέρει: «κόπτει κέδρους, λαμβάνει πλάτανον ἢ κυπάρρισσον καὶ δρῦν... φυτεύει πεύκην...». Ἀναφέρονται διάφορα δένδρα, τῶν ὁποίων τὸ ξύλον εἶναι στερεόν, κατάλληλον δι' ἄγαλμα. Ὁ ξυλουργὸς λαμβάνει τὸ καλῦτερον πρὸς κατασκευὴν ξοάνου, τοῦ θεοῦ του. Πόση εἰρωνεία! Εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ⁴ ἀναφέρεται τὸ ξύλον τῆς Δρυὸς, ὡς προανεφέραμεν, ὡς κατάλληλον διὰ τὴν ναυπηγίαν. Εἰς τὸν Ζαχαρίαν⁵ ἀναφέρονται ἀπειλαὶ πρὸς τὸν λαόν, διότι περιεφρόνησαν τὰς Πατρικὰς συμβου-

1. Βελανιδιά-Δρυς.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Σ', σελ. 266.

3. Ἡσ. 44:14.

4. Ἰεζ. 27:5.

5. Ζαχ. 11.

λάς: «Διάνοιζον ὁ Λίβανος τὰς θύρας σου... ὀλολύξατε δρύες...». Ὁ Λίβανος, θεωρούμενος ὡς ἡ βορεία πύλη τῆς Παλαιστίνης, καὶ προσωποποιούμενος, διατάσσεται νὰ ἀνοίξῃ ἵνα ἐκ βορρᾶ εἰσέλθουν εἰς Παλαιστίνην οἱ ἐπιδρομεῖς, ἀφοῦ κατακαύσουν τὰ μεγάλης ἀξίας δένδρα, προσωποποιούμενα.

49) ΔΡΥΣ ἢ ΚΟΚΚΟΦΟΡΟΣ¹ (Guercus Coccifera)².

Ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν μὲ τὴν ἀνωτέρω οἰκογένειαν καὶ εἶναι θαλερὸν δενδρύλλιον. Εἶναι μεσογειακόν. Εἰς τοὺς κλάδους τῆς ἀλλαχοῦ φιλοξενεῖται ἐν ἔντομον τῆς τάξεως τῶν ἡμιπτέρων, τοῦ ὁποῦ ἄλλοτε τὰ ψάρια συλλεγόμενα ἐχρησίμευον, ἀφοῦ κατειργάζοντο, πρὸς παρασκευὴν ἐρυθρᾶς βαφικῆς οὐσίας.

Ἐν Καρπάθῳ εἶναι τὸ λεγόμενον πρινάρι, κατσόπρινος, κατσοπρίνι (ὁ ἀτροφικὸς πρίνος, ἐκ τοῦ ἀκανθόπρινος). Ὁ καρπός: πρινοκούκια ἢ πρινοκόκκια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐρυθρᾶ βαφή, ὡς προείπομεν. Τὸ πρινάρι λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων τραχέων καὶ στριφνῶν: «βρὲ ἀγριόπρινε» ἢ «ἀγριοπρίναρε» καὶ «πριναροκουρμούλλα» (στέλεχος πρίνου, κορμός)³, τὸ λίαν στριφνὸν καὶ πρίνινον ἦθος.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν εἶναι ἡ δρῦς τοῦ Μαμβρῆ, ἔνθα ὁ Ἀβραὰμ ἔστησε τὴν σκηνὴν του, εἰς ἣν ἐδέχθη ἐπίσκεψιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. «Ὡφθη αὐτῷ ὁ Θεὸς παρὰ τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ»⁴. «Ἐγὼ δὲ ἐξῆρα τὸν Ἀμορραῖον ἐκ προσώπου αὐτῶν, οὗ ἦν καθὼς ὕψος κέδρου τὸ ὕψος αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὸς ἦν ὡς ἡ δρῦς». Ἀναφέρων ὁ Προφῆτης τὰς εὐεργεσίας του πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, τονίζει τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ λαοῦ τούτου, τονίζων τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν δυνάμιν του.

Τάξις δεκάτη τρίτη: Γιουγλανώδη

Οἰκογένεια πρώτη: Γιουγλανδίδαι

50) ΚΑΡΥΔΕΑ ἢ ΒΑΣΙΛΙΚΗ⁵ (Juglans Regia)⁶.

Μεγάλον μακρόβιον φυλλοβόλον δένδρον. Τὸ λατινικὸν ὄνομά του προέρχεται ἐκ τοῦ «Jouis», σημαῖνον βαλανίδι τοῦ Διός. Τὸ δένδρον ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας δένδρον τοῦ Διός, οἱ καρποὶ του δὲ διαιμοιράζοντο κατὰ τοὺς γάμους εἰς τοὺς προσκεκλημένους, μὲ τὴν εὐχὴν νὰ δώσῃ ὁ Ζεὺς

1. Πουρνάρι-Δρυς.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 266.

3. Ἀριστ. Ἀχαρν. 180 καὶ Σφῆκ. 877.

4. Γέν. 1:1. Ἀμὼς 2:9.

5. Καρυὰ-Καρύδια.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 270.

εἰς τοὺς νεονύμφους εὐτυχίαν. Ὁ καρπὸς τοῦ θεωρεῖται ἐκ τῶν νοστιμωτέρων καὶ θρεπτικωτέρων ξηρῶν καρπῶν. Ἡ χρησιμότης τοῦ εἶναι μεγίστη, διότι συντείνει εἰς τὴν θεραπείαν τῶν «κάλων», «κρεατοελιῶν», λειχηνῶν προσώπου, τριχοπτώσεως.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἀναφέρονται ὡς δῶρα, τὰ ὅποια ἀπέστειλεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου¹. Ἀναφέρεται ἐπίσης μετὰ τοῦ στύρακος καὶ πλατάνου ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ, διότι ἅπαντα ταῦτα εὐδοκιμοῦν ἐν Μεσσοποταμίᾳ. Ὁ καρπὸς τῆς ἀνθησάσης ράβδου τοῦ Ἀαρὼν ἦτο κάρυα. Τὸ σχῆμα τῶν καρπῶν τῶν καρύων ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὰς λεκάνας τῶν ἱερῶν λυχνηῶν. Ἕτεροι ἰσχυρίσθησαν ὅτι τὸ σχῆμα τούτων ἦτο ἀμυγδαλοειδές, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον. Παρὰ τῷ Ἱερειᾷ ὡς «βακτηρία καρυῖνη» νοεῖται κλάδος καρυδέας. Παρὰ ταῦτα ὅμως εὐστοχώτερον θεωρεῖται τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, ὡς χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «Saped», σημαίνουσαν κατὰ λέξιν τὸν ἐγγήγορον, σπεύδοντα, καὶ ἐπομένως δέον νὰ νοηθῇ ὡς κλάδος ἀμυγδαλῆς καὶ οὐχὶ καρυδέας. Οὕτω λαμβάνεται ἐνταῦθα ὡς σύμβολον ἐγγηγόρσεως, σπουδῆς καὶ ἐνεργητικότητος τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἡ ἀμυγδαλὴ εἶναι τὸ πρῶτον δένδρον, τὸ ὅποῖον ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ χειμερινοῦ ὕπνου ἀνθίζει κατὰ Ἰανουάριον, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ φαινομενικοῦ Του ὕπνου διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἄσεβεῖς Ἰουδαίους.

Ἐν Καρπάθῳ ὀνομάζεται «Καρά» καὶ ὁ καρπὸς «καρύδι». Ποικιλίαι: Ἀφράτα καρύδια, πετροκάρυα, κουφοκάρυα, καρύδια τῆς γῆς — εἶδος βολβῶν. Ἀπαντᾷται εἰς δίστιχον, σχέσιν ἔχον μὲ τοὺς ποιμένας καὶ γεωργούς:

«Σιμών' ἡ ὥρα τσ' ὁ τσαιρὸς πού ἔνου τὰ καρύδια
τσι ἀποστειρώνουν τὰ σφαχτὰ τσαι κλιοῦ τὰ ὀσκαρίδια» (ποιμένες).

Τάξις δεκάτη τετάρτη: Ἱτεώδη

Οἰκογένεια: Ἱτεῖδαι

51) ITEA ἢ ΛΕΥΚΗ² (Salix Alba)³.

Ἡ Ἑλληνικὴ χλωρίς περιλαμβάνει 10 περίπου εἶδη καλλιεργούμενα ὡς διακοσμητικὰ φυτὰ. Φύονται εἰς μέρη ὑγρὰ καὶ ἐπιβοηθοῦν εἰς τὴν συγκράτησιν τοῦ ἐδάφους καὶ ἐμποδίζουν τὴν διάβρωσίν του. Οἱ κλαδίσκοι τῆς εἶναι λίαν εὐλύγιστοι καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν ἐλαφρῶν ἐπιπλῶν καὶ εἰδῶν καλαθοπλαστικῆς. Εἰς τὰ ἄνθη τῆς ὑπάρχει νέκταρ διὰ τὰς μελίσσας.

1. Γέν. 43:10.

2. Ἱτιά-Ἱτέα.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 273.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν Ἡσαΐαν¹ ἀναφέρεται πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀφθονίας τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ μέλη τοῦ νέου Ἰσραήλ θὰ εἶναι ἀναρίθμητα ὡς τὰ χόρτα ἐν τῷ ἀπεράντῳ λειμῶνι καὶ ὡς ἰτέας εὐδοκιμούσης εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Τὴν ἰδέαν ἰδίως παρέλαβε διὰ τὸ ἀειθαλὲς καὶ νεαρὸν τοῦ φυτοῦ εἰς παράστασιν τοῦ πλήθους τῶν λογικῶν ὑδάτων καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Αὐτοῦ ρευσάντων.

52) ΛΕΥΚΗ τοῦ ΕΥΦΡΑΤΟΥ² (Populus Euphratica)³.

Προτιμοῦν ὡς αἱ ἰτέαι ὕγρα ἐδάφη, ἰδίως τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, διὸ καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς φράκται ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ὡς καὶ διὰ τὴν σκιάν των εἰς δρόμους ἐξοχικούς. Τὸ ξύλον τῆς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν πρὸς κατασκευὴν καπλαμάδων, κυτίων συσκευασίας, ἐλαφρῶν ἐπίπλων, δαπέδων, πυρείων, ὡς καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν χαρτοπολτοῦ. Ζῇ πολλοὺς αἰῶνας. Τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ Β' Βασιλειῶν ἄλλος τοῦ κλαυθμῶνος ἀπετελεῖτο ἀπὸ λεύκας⁴. Εἰς τὰ δένδρα ταῦτα ἠκούοντο μυστηριώδεις φωναί, «φωνὴ συγκλεισμοῦ», ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς σύνθημα προσβολῆς τοῦ βασιλέως Δαυὶδ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φιλισταίων, διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν νίκην, κατὰ Θεοδώρητον. Ἡ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς⁵ ἀναφερομένη ἰτέα εἶναι ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος λεύκη. Δικαίως ἐθεωρεῖτο σύμβολον πένθους, διότι ἐμφαίνεται ὡς νὰ θρηγῇ μὲ τοὺς κλάδους ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὡς τοιαύτην τὴν ἐθεώρουν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν περίοδον τῆς σκληρᾶς δουλείας των. Οἱ ποιηταὶ ὠνόμασαν αὐτὴν «κλαίουσαν».

Τάξις δεκάτη πέμπτη: Οὐρτικώδη

Οἰκογένεια πρώτη: Μορίδαι

53) ΜΟΡΕΑ ἢ ΜΕΛΑΝΗ⁶ (Morus Nigra)⁷.

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Μορίδαι» ἢ «Μορεΐδαι». Καλλιεργεῖται ὡς δένδρον διακοσμητικόν. Εἶδη εὐδοκιμοῦντα εἰς Κάρπαθον: «ἄσπρη καὶ μαύρη μαρονά». Σύνθετον: «μαρονόφυλλο», ἥτοι φύλλον τῆς Μορέας. «Πᾶμεν ν-νὰ κόψωμεν ἐμμετὶ (λίγο) μαρονόφυλλο γιὰ τὸ καματερό», ἥτοι διὰ τοὺς μεταξοσκώληκας, «γιὰ τ' ἄρνιὰ» κλπ. Καὶ ἐπίθετον: μαρονένος, ξύλο μαρο-

1. Ἡσ. 44:44.

2. Λεῦσι-Κλαυθμῶνος ἄλλος.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 271.

4. Β' Βασιλειῶν 6:25.

5. Ψαλμ. 136:2.

6. Μαρονά-Συγκάμινος.

7. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 276.

νένο. Ὑπάρχει καὶ τοπωνύμιον εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Ὁθους, οἱ «Μαρονές», διὰ τὰς πολλὰς ἐκεῖ μορέας. Ἡ «μαρονά» λέγεται εἰς τὸ χωρίον Βωλάδα καὶ «μανορά» κατὰ μετάθεσιν. Οἱ καρποὶ τῆς ἔχουν γεῦσιν ὑπόξι-
νον καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ποτοποιίαν. Καλλιεργεῖται πλέον τῶν 300
ἐτῶν εἰς τὴν χώραν μας. Ἡ φλούδα τῆς χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν βαφὴν ποτῶν.
Οἱ καρποὶ τῆς μοῦρα, εἰς τὴν Κάρπαθον «ζοῦλες», εἶναι ἄριστα δροσιστικά
καὶ ἀντιδιψικά. Ὑπάρχει τατίνη καὶ σάκχαρον εἰς ταῦτα.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἀναφέρεται ὡς τὸ δένδρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν
ὁ ἀρχιτελώνης Ζακχαῖος ἵνα ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν¹.

54) ΦΙΚΟΣ ὁ ΚΑΡΙΚΟΣ² (Ficus Caricus)³.

Ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν. Εἰς τὴν Κάρπαθον φύονται πολλὰ
ποικιλίαι: ἀξενικιά, ἀσπροσυκιά, μαυροσυκιά, χαλκίτικη (ἐκ Χάλκης Δωδε-
κανήσου), περδικερή ἢ μουλινή (τὰ σῦκα τῆς ἔχουν χρῶμα πέρδικος), ἀσκαε-
ρὴ (ἀσκάδια, δηλ. ἰσχάδες ἀρχ.), κρίθινη (κατωτέρας ποιότητος τὰ σῦκα
τῆς)».

Εὐδοκιμεῖ ἐν Παλαιστίνῃ, τάχιστα δὲ ἀναπτύσσεται. Διὰ τὴν ἀφθo-
νίαν τοῦ καρποῦ τῆς εἶναι ποθητὴ καὶ ἀγαπητὴ εἰς πάντας, διὸ καὶ εἰς τὴν
Ἀγίαν Γραφὴν πολλάκις φέρεται ὡς σύμβολον εἰρήνης καὶ ἀφθονίας⁴. Ὡσαύ-
τως δὲ καὶ τὰ σῦκα. Πολλάκις ἀναφέρονται, μάλιστα δὲ τὰ πρῶϊμα καὶ ὑπερτι-
μώμενα⁵ τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ θέρους σχεδὸν ἀρχομένης, ἀφθονώτατα ὄν-
τα⁶. Ἀρχίζει δὲ ἡ κάρπωσις κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ πρὸ τοῦ θέρους, διὸ καὶ
ὁ Ἰησοῦς λέγει παραβολικῶς: «ὅταν ἦδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς (τῆς συκῆς) γένηται
ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύει, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος»⁷. Τὰ ξηρὰ
σῦκα ἐπὶ εἰς ἀγγεῖα οἱ Ἑβραῖοι, ὥστε ἐτέλουν σχεδὸν στερεοὺς συκοπλα-
κοῦντας⁸. Συκὴν δὲ εὐρισκομένην φυλλοφόρον παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ παρέχουσαν
σκιὰν εἰς ὅλους, πάντοτε δὲ ἄκαρπον, ὁ Ἰησοῦς μὲ ἓνα καὶ μόνον λόγον τοῦ
ἀπεξῆρानε, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς ἐκείνους οἵτινες καυχῶνται διὰ τὰς ἀρετὰς τοῦ
χριστιανισμοῦ χωρὶς νὰ πράττουν καλὰ ἔργα, ὅτι οἵκτρα θὰ τιμωρηθῶν⁹.
Ἡ φράσις «οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων»¹⁰ σημαίνει τὸ μέλλον τῆς συγκομιδῆς
τῶν σύκων καὶ τὴν ἀκαρπίαν τῆς συκῆς.

1. Λουκ. 19:4.

2. Συτσίά-Συκῆ.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 277.

4. Α' καὶ Β' Βασιλειῶν 4:25. Μιχ. 4:4. Ζαχ. 3:10. Ἰωάν. 49 ἕως 51.

5. Ἠσ. 28:4. Ἱερ. 24:2. Ναούμ 3:12.

6. Β' Βασιλ. 20:7.

7. Ἀσμα 2:13. Ματθ. 24:32.

8. Α' Βασιλ. 25:18. Δ' Βασιλ. 20:7. Παρὰλ. 12:40.

9. Ματθ. 7:19. καὶ 21:19.

10. Μάρκ. 11:13.

Οἰκογένεια δευτέρα: Οὐρτικίδαι

55) ΚΝΙΔΗ ἢ ΔΙΟΙΚΟΣ¹ (Urtica Urens)².

Ἡ Καρπαθιακὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ τούτου προέκυψεν ὡς ἐξῆς: Ἡ ἐπιστημονικὴ τῆς ὀνομασίας ὡς γνωστὸν εἶναι κνίδη καὶ μετὰ προθ. α+κνίδη τὸ κοιν. ἀκνί(δ)α. Τὸ -α τοῦ ακνί(δ)α ἀντὶ -η (κνίδη) κατ' ἀναλογίαν πολλῶν φυτῶν εἰς —α, ὡς ἡ ἀκόνυζα, ἡ ἀκάθθα κ.ἄ.³. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Οὐρτικοειδῶν. Εἶναι φυτὸν μονοετές καὶ φυτρώνει εἰς τοὺς δρόμους, εἰς ἀκάλυπτα μέρη, ἐρείπια, ἀκαλλιεργήτους τόπους καὶ ἀγρούς. Ἡ χρησιμότης του εἶναι μεγίστη. Ἀπαντα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ εἶναι ὠφέλιμα, θεωρεῖται δὲ ἐν ἀπὸ τὰ φαρμακευτικὰ φυτὰ. Ἐχει δὲ τὰς ἐξῆς ιδιότητες: εἶναι στυπτικὸν καὶ συνιστᾶται εἰς τὰς αἱμοπτύσεις καὶ μητρορραγίας. Διὰ τὰς αἱμορραγίας τῆς ρινὸς εἶναι ἀλάνθαστον φάρμακον. Θέτοντες τεμάχιον βάμβακος εἰς αὐτὴν, ἐμβαπτισμένον εἰς χυμὸν τῆς κνίδης. Ὡς νωπὸν τὸ φυτὸν ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Καρπαθίων διὰ ρευματισμούς, ψαμμίαςιν, χρονίας καταρροϊκὰς παθήσεις, διὰ τὸ ἄσθμα καὶ τὰς πλευρίτιδας. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπίσης διὰ νὰ παραχθῇ εἰς τὸ δέρμα κνησμὸς πρὸς θεραπείαν ἀποπληξίας, ληθαργίας, παραλυσίας, χρονίων ρευματισμῶν καὶ ἀναφροδισίας. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συχνάκις. Πλεῖστοι τῶν τότε ἱατρῶν ἵνα προκαλέσουν τὴν ἔμμηνον ροὴν τῶν γυναικῶν, προεκάλουν διὰ τοῦ κνησμοῦ τούτου ροὴν, τρίβοντες ταύτην εἰς τοὺς μηρούς καὶ τοὺς πόδας τῶν γυναικῶν⁴.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἀπαντᾷ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ⁵ «ἀντὶ πυροῦ ἐξέλθοι μοι κνίδη, ἀντὶ δὲ κριθῆς βάτος· καὶ ἐπαύσατο ὁ Ἰωβ ρήμασιν». Εἶναι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἰωβ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του. Ἡ ὁργὴ τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἄς ἔλθῃ ἐπάνω μου καὶ ἄς φυτρώσουν εἰς τοὺς ἀγρούς μου ἀντὶ σίτου, τσουκνίδες καὶ ἀντὶ κριθῆς, ἀκανθῶται βάτοι, ἄκανθαι. Θέτει εἰς πρωτεύοντα ρόλον τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς διατροφήν καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος καταβάλλει φροντίδας καὶ κόπον, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ κνίδη καὶ ὁ βάτος φυτρώνουν μόνον τῶν καὶ ἄνευ φροντίδος, δὲν παρέχονται δὲ ὡς τροφή.

1. Κατσουκνία-Κνίδη.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 280.

3. Μιχαηλίδου-Νουάρου Μιχ., «Λεξ. Καρπάθου», σελ. 50.

4. Ἀνάση Ἐμμ., «Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Α', σελ.

5. Ἰωβ 35:40,

Τάξις δεκάτη ἕκτη: Σανταλώδης

Οἰκογένεια: Λωρανηθίδαι

56) ΡΟΥΒΟΣ ἢ ΒΑΤΟΣ ἢ ΘΑΜΝΩΔΗΣ¹ (Rubus Fruticosus)².

Μικρὸς θάμνος μετὰ φύλλων πρασίνου χρώματος, δυναμένων νὰ φωτοσυνθέσουν. Ζῇ παρὰ ταῦτα ὡς παράσιτον, μὴ δυνάμενος νὰ ὀρθοκορμῇσῃ, εἰς ἕτερα δένδρα. Εὐδοκιμεῖ εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς ρύακας. Ἀνῆκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Λωρανηθίδαι» καὶ τὴν τάξιν «Σανταλώδης». Παρουσιάζεται ὡς αὐτοφυῆς εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ὁ καρπὸς τοῦ (βατόμουρα) γίνεται καὶ ὠραῖον γλύκισμα, ὡς τὸ τοῦ φραμπουάζ. Εἶναι εὐστόμαχον καὶ καθαρτικὸν τοῦ αἵματος. Καταπολεμεῖ τὸν ζαχαρώδη διαβήτην δι' οὗ πολλοὶ προσβάλλονται εἰς τὰς ἐπαρχίας. Εἰς τὴν Κάρπαθον χρησιμοποιεῖται ὡς ἔγχυμα κατὰ τῆς διαρροίας. Ἀπαντᾷται δὲ καὶ εἰς Καρπαθιακὰ δίστιχα.

«Ὁ ἀετὸς ἐπέρασεν 'πὸ τὴν κορφὴν τοῦ βάτου,
τσαὶ χαμηλὰ τσελάησε καὶ πέσαν τὰ πτερά του».

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ εἶναι ἡ καιομένη βάτος, ἡ ὁποία ἐκαίετο, ἀλλὰ δὲν κατεκαίετο, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἀνεφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ (Ἔξ. 3:2 καὶ ἑξῆς· Δευτ. 33:16· Μᾶρκ. 12:26· Πράξ. 7:30 καὶ 35). Πλεῖστοι ἐρμηνευταὶ ἐννοοῦν τὸ ἀνωτέρω εἶδος. Ὁ Βασ. Μουστάκης, ἀκάματος ἐργάτης τοῦ θείου λόγου, εἰς τὸ «Λεξικὸν τῆς Ἀγίας Γραφῆς» καὶ εἰς τὸν παραιθήμενον ἐν αὐτῷ πίνακα³ ἀναφέρει ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ εἵδους «λωράνθους ἀκακία»⁴ (Loranthus Acacia). Ὁμοίως καὶ τὸ «Plants of the Bible» βάτον ὀνομάζει τὸ ἀνωτέρω εἶδος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς βάτου εἶναι ἀσφαλῶς γεγονὸς καὶ ὄχι φαντασία, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Ὀρθολογισταί, διότι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὰς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπόψεις τοῦ Μωϋσέως, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀντιρρήσεων τούτου πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀποστολὴν ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ἐνῶ διὰ τὸ παρελθόν του οὐδεμία ψυχολογικὴ προδιάθεσις ὑπάρχει διὰ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡπατήθη ὁ Μωϋσῆς, διὰ τὸ μέλλον του ἀποτελεῖ ἡ ἐμφάνισις αὕτη τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ἐπομένως αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ θεόπτου Μωϋσέως κατὰ τοῦ Θεοῦ κατ' ἀρχάς, καὶ τὸ θεμελιῶδες δι' αὐτὸν γνῶρισμα τῆς ζωῆς του κατόπιν, εἶναι ἀδικαιολόγητα εἰς περίπτωσιν παραδοχῆς τοῦ ὁράματος τούτου ὡς ἐσωτερικοῦ ψυχικοῦ φαινομένου καὶ οὐχὶ ὡς γεγονότος.

1. «Ὁ Βάτος»—Βάτος.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 284.

3. Μουστάκης Βασ., «Νέον Λεξ. Ἀγίας Γραφῆς», σελ. 293.

4. Μ.Α.Α., «Ρ.Β.».

Ἡ βάτος ἐκαίετο, ἀλλὰ δὲν ἐξηφανίζετο. Διὰ τὴν συνέβαινε τοῦτο;

1. Διὰ τὴν ἐλκυσθῆναι τὴν προσοχὴν τοῦ Μωϋσέως. Τί πλέον περιέργον ἀπὸ τὸ φαινόμενον αὐτό; Ἡ βάτος, τὸ πλέον εὐφλεκτον ὕλικόν, ἐκαίετο, ἀλλὰ δὲν κατεκαίετο. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ.

2. Ἐγένετο τοῦτο ἵνα μὴ δυνηθῶσιν οἱ Ἑβραῖοι νὰ κατασκευάσωσιν εἰδωλα ἐκ τοῦ ξύλου αὐτῆς (Θεοδώρητος).

3. Συμβολίζει τὴν Παναγίαν. «Ὡ βάτε, τὴν ὁποίαν εἶδεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ ὄρος νὰ κἀθῆται καὶ νὰ μὴ ἐξαφανίζηται. Παρθένε Μαρία, Σὺ ἡ ὁποία ἐγέννησες καὶ ὁμῶς ἔμεινες ἀφθορος» (Χρυσόστομος).

4. Συμβολίζει τὸν Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος ἐκαίετο ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ πίεσει, ἀλλὰ δὲν κατεκαίετο. Τὸ πῦρ συμβολίζει τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει τὰς θλίψεις αὐτὰς ὅχι διὰ τὴν ἐξαφανίσιν τοὺς θλιβομένους, ἀλλὰ διὰ τὴν καθάρισιν καὶ λαμπρύνειν αὐτούς. Τὸ πῦρ εἶναι τὸ καλὺτερον σύμβολον τοῦ Θεοῦ ὡς ἔχον καθαρότητα, θερμότητα, μεγαλοπρέπειαν καὶ διότι εἶναι πηγὴ ζωῆς καὶ εὐλογίας¹.

Τὰ εἰς δεκάτῃ ἐβδόμῃ: Κεντροσπερμα

Οἰκογένεια πρώτῃ: Χηνοποδίαι

57) ΑΤΡΙΠΑΛΗΞ ὁ ΑΛΙΜΟΣ² (Atriplex Halimus)³.

Εἶναι δενδρὺλλον καὶ ἀπαντᾷται συνήθως εἰς ἀπάσας τὰς Ἑλληνικὰς παραλίαις. Χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ λευκοῦ πρὸς τὸ «ἀσημεῖ» χρώματος. Εἰς ἄλλα μέρη καὶ δὴ εἰς τὰς Ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, χρησιμοποιεῖται ὡς φράκτης διὰ τὴν προστατείαν τὰς καλλιεργείας ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἀνέμους. Φέρει πράγματι ἀρκετὰς κλαδικὰς διακλαδώσεις καὶ πολυάριθμα, ἀλλὰ πυκνὰ καὶ σκληρὰ καὶ ἀκέραια φύλλα, σχήματος ὠοειδοῦς.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ⁴ οἱ μὲν Ὁ μεταφράζουν «ἄλιμα», τὸ δὲ Ἑβραϊκὸν κείμενον «μολόχην». Ὁρισμένοι σχολιασταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γένους «Μάβνα», ἅτινα ὄντα μαλακὰ καὶ γλοιώδη καὶ οὐχὶ ἀνθυγιεινά, ἐτρώγοντο εἰς καιροὺς στερήσεων. Ὁ Κάρουθερ⁵ ἐπὶ παραδείγματι ἀποφαίνεται διὰ τοῦ «Malva Votundifolia» (μικρὰ μολόχα). «Malva Sylvestris» (εἶδος μολόχας). «Ἰβίσκος ὁ Συριακὸς» (δενδρομολόχα ἢ ρόδον τοῦ Σαρῶν). Ἀπαντα ταῦτα ἡδονικὰ εἰς τοὺς Ἱερούς Τόπους, ἐνῶ δ

1. Γιαννακοπούλου Ἰωήλ, «Παλαιὰ Διαθήκη», σελ. 15.

2. Ἀλιμιά-Ἀλιμον.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 286.

4. Ἰωβ 30:4.

5. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», παράγρ. 134.

Πόστ¹ ισχυρίζεται ότι εκ τῶν ἀνωτέρω μόνον τὰ δύο εἶδη εὐδοκιμοῦν ἐν ἀγρία καταστάσει εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις «Μαλλούακ» ἐννοεῖ ἀλμύραν, εἴτε γεύσεως εἴτε τοποθεσίας², αἱ περισσότεραι σύγχρονοι προσωπικότητες πιστεύουν ὅτι τὰ εἶδη τοῦ ζυθοβοτάνου εἶναι ἡ μολόχη. Ὡρισμένοι σχολιασταὶ ἐξέφρασαν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ A. Halimus, καθ' ὅτι αὐτὸ εἶναι αὐστηρῶς παράλιον φυτὸν ἀλμυρῶν θαλασσίων περιοχῶν καὶ ἔχουν οὗτοι ὑποθέσει ὅτι ἡ γῆ τοῦ Uz, ὅπου ἔζησεν ὁ Ἰώβ, εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνατολικὴν Συρίαν, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν. Ἐν τούτοις ἡ σύγχρονος γνώμη τοποθετεῖ τὴν γῆν τῶν Uz πολὺ νοτιώτερον, μόλις ἀνατολικῶς τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ κόλπου Ἀκαμπα, ἐνθα σήμερον ἡ Διϋορδανία³. Κατὰ τὸν Πόστ, ὅλα τὰ εἶδη τοῦ «Atriplex» εἶναι κοινὰ εἰς ἐκείνην τὴν περιοχὴν. Ἄλλοι σχολιασταὶ ισχυρίζονται ὅτι ἡ λέξις μολόχα εἶναι εἰς γενικὸς τίτλος, καλύπτων ὅλα τὰ φυτὰ ποὺ ὁμοιάζουν μὲ τὸ «σπανάκι». Ὁ Κέλσιος νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ φυτῶν γνωστῶν σήμερον μὲ τὴν ὀνομασίαν «Ἑβραϊκὰ μολόχα». Εἶναι ὅμως ἀμφίβολον ἂν τὸ φυτὸν τοῦτο ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν Διϋορδανίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰώβ (περὶ τὸ 1520 π.Χ.) ἢ, ἐὰν ἐκαλλιεργεῖτο, θὰ ἦτο ὁ τύπος τοῦ φυτοῦ, τὸ ὅποιον θὰ προσεφέρετο εἰς τοὺς παμπτώχους, τοὺς περιγραφόμενους ὑπὸ τοῦ Ἰώβ. Τέλος, ἄλλοι ἐπιμένουν καὶ ισχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ τσουκνίδων, ὥς ὁ Λέβι Λούθηρ καὶ παλαιοὶ Σουηδοί. Ἄλλοι δὲ ὅτι πρόκειται περὶ «ζυθοβοτάνου», ὥς ὁ Τσάστρον καὶ ὁ Γκούσπιδ. Ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ γνώμη τοῦ Πράτ, ὅστις φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ «Artiplex»⁴.

58) ΣΑΛΙΚΟΡΝΙΑ ἢ ΠΟΩΔΗΣ⁵ (Salicornia Herbacea)⁶.

Φυτὸν μὲ μόνον εἶδος τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος. Περιθαλάσσιον φυτὸν, κοινῶς κρίταμον ἢ κρίταμον τὸ ἀρχαῖον κρίθμον, τὰ ἐν Καρπάθῳ λεγόμενα (α)κτύλια. Μὲ τὰ φύλλα του παρασκευάζεται τὸ λεγόμενον «τρουσί», ἐξαιρετικὸν ὀρεκτικόν.

1. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», σελ. 266.

2. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», σελ. 184.

3. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», σελ. 305.

4. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», σελ. 268 καὶ 306.

5. Κρίθαμος-Πόα.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 258,

Οἰκογένεια δευτέρα: Καροφυλλίδαι

59) ΑΓΡΟΣΤΕΜΜΑ τοῦ ΓΙΘΑΓΟΝ¹ (Agtrostemma Githago)².

Ὁραῖον φυτὸν μὲ μακρὸν στέλεχος καὶ μεγάλα ἄνθη χρώματος κοκκίνου. Ἡ παρουσία του εἰς τοὺς ἀγρούς δὲν θὰ ἐνοχλοῦσε τοὺς καλλιεργητάς, ἐὰν τὰ μεγάλα μαῦρα σπέρματα τοῦ φυτοῦ δὲν ἦσαν δηλητηριώδη. Ὅταν ἀναμιχθῶν εἰς μεγάλην ἀναλογία μὲ τοὺς σπόρους τῶν σιτηρῶν, προκαλοῦν δηλητηρίασιν, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ μὲ τὸν ὄρον «γθαγισμός». Γνωσταί εἶναι αἱ φαρμακευτικαὶ ιδιότητες τοῦ φυτοῦ. Τὰ σπέρματά του περιέχουν σαπωνίνη, δηλητηριώδη δηλ. οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ δριμύ ναρκωτικὸν φάρμακον, μὲ παράγωγον τὴν γχιθαγίνην. Θεραπεύει τὴν ψώραν, τὴν κασίδα καὶ ἄλλας δερματικὰς παθήσεις. Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἡ ἀγρία λυχνὶς τοῦ Διοσκουρίδου³.

Εἰς τὴν Βίβλον, εἰς μὲν τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ἀπαντᾷ ὡς «ζιζάνιον»: «Ἄς φυτρώσωσι τρίβολοι ἀντὶ σίτου καὶ ζιζάνια ἀντὶ κριθῆς». Εἰς δὲ τὸ κείμενον τῶν Ὁ' ἀπαντᾷ ὡς «βάτος»: «ἀντὶ πυροῦ ἄρα ἐξέλθοι μοι κνίδη, ἀντὶ δὲ κριθῆς βάτος...». Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φυτοῦ, καθ' ὅτι ἀναφέρεται εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὡς φυόμενον μεταξὺ τῶν σιτηρῶν, ἐπιφέρων βλάβας, τελείως δὲ ἄχρηστον. Ὁ Ἰώβ διαμαρτύρεται καὶ ἐκφράζει μὲ πικρίαν ὅτι ἐὰν ὄντως ἐφάνη σκληρός, ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἄς ἔλθῃ ἐπάνω μου καὶ ἄς φυτρώσουν εἰς τοὺς ἀγρούς μου ἀντὶ κριθῆς ἀγκαθωταὶ βάτοι, καὶ ἀντὶ σίτου τσουκνίδες.

Τάξις δεκάτη ὀγδόη: Διοσπυρῶδη

Οἰκογένεια: Σινυρακίδαι

60) ΣΤΥΡΑΞ ὁ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ⁴ (Styrax Officinalis)⁵.

Κοινῶς ἀγριοκυδωνιά. Εἶναι θάμνος μετ' αὐγοειδῶν ἀτμήτων φύλλων. Φαρμακευτικὸν φυτὸν. Μὲ ἐντομὰς τοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν κλάδων συλλέγουν βάλσαμον. Ἡ ρετσίνη αὐτὴ παρουσιάζεται κυρίως ἡμίρρευστη, ἀρωματικὴ καὶ βαλσαμικὴ, εὐχάριστος δὲ ὅταν παλαιωθῇ. Κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς ὑποκαπνισμοὺς πρὸς θεραπείαν τῶν στηθικῶν νοσημάτων. Τὸ δὲ βάμμα του ἐξωτερικῶς κατὰ τῶν βλενορραγιῶν. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπί-

1. Ἀγριοκουτσά-Βάτος.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 286 ἐξ.

3. Ἀνάση Ἐμμ., «Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος».

4. Ἀσβύρακας ἡ ἀγριοκυδωνά-Στύραξ.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 303.

σης κατὰ τῶν ἐλκῶν τῆς ψώρας, τῆς ἀμηνορροίας, τοῦ ὑγροῦ ἄσθματος, τῆς πνευμονικῆς ἐκφράσεως, τῆς φυματιώσεως.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἀναφέρεται εἰς τὴν Γένεσιν¹.

Τάξις: Στεφανθῆ

Οἰκογένεια: Ἀποκυνίδαι

61) NHPION τὸ ΟΛΕΑΝΔΡΟΝ² (Nerium Oleander).

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Ἀποκυνίδαι». Ἀλλαχοῦ λέγεται καὶ «ροδοδάφνη» ἢ «πικροδάφνη» ἢ «δουράφα». Εἶναι ἀειθαλὲς θάμνος. Ἀπαντᾷται αὐτοφυὲς εἰς ἀπάσας τὰς μεσογειακὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας ἕως τῆς Συρίας. Εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν συναντῶνται θάμνοι καὶ ποώδη φυτὰ ἐκρέοντα δηλητηριώδη χυμόν, μάλιστα δὲ θανατηφόρον. Πολλαχοῦ χρησιμοποιεῖται ὡς καλλωπιστικὸν φυτὸν διὰ τὰ ὠραῖα καὶ πολύχρωμα ἄνθη του.

Οἰκογένεια: Ἐλαιίδαι

62) ΕΛΑΙΑ ἢ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗ³ (Olea Europaea)⁴.

Ἡ ἐν Καρπάθῳ ὀνομασία τῆς ἐλαίας εἶναι «ἐλά» καὶ ὁ καρπὸς «ἐλά-ἐλές». Θεωρεῖται ἐν ἑκ τῶν πλέον διαδεδομένων δένδρων. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου, λεπτὸν καὶ πετρώδες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τὸ εὐκρατον κλίμα ταύτης εὐνοοῦν τὴν καλλιέργειάν της. Τὸ ἔλαιον θεωρεῖται ἐν ἑκ τῶν ἀπαραιτήτων τῆς διατροφῆς ἐφόδιον τῶν κατοίκων, ὑγιεινόν, εὐθηνόν καὶ θρεπτικόν ἄρτυμα.

Ποικιλίαι τοῦ δένδρου θεωροῦνται ἡ «χοντρολά», ἡ «γαφνολά»-«δαφνολά», εἶδη δὲ παρασκευῆς ἐλαίων: «κοπανιστὲς ἐλιές», «τοῦ νεροῦ», «ἀλατιστὲς» ἢ «παστὲς», «ἀλαρμιστὲς». Ὁ ἐλαίων λέγεται «ἐλιόφυτον» καὶ αἱ νεαραὶ «μουρέλα» ἢ «χάλου». Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν συναντήσουν ἀγριελαίας — «ἀγριλλοὺς» — ἐμβολιάζουσιν οἱ κάτοικοι τούτους. Συνήθως κόπτουν κλάδους «χάλους» ἀπὸ ἑτέρα ἐλαιόδενδρα καὶ φυτεύουσιν τούτους εἰς λάκκους βάθους 0,50-0,60. Ἄλλος τρόπος εἶναι νὰ φυτεύσουν «ριζίτες», παραφυάδας ἐκ μεγάλων ἐλαιοδένδρων. Τρίτος τρόπος εἶναι τὰ «μουρέλλα», τεμάχια κλάδων ἐλαίας μήκους 0,30-0,40, οἵτινες «χώνονται» ἐντὸς τοῦ ἔδαφους τελείως. Ἐκ τῶν κλάδων ἐκείνων φυτρώνουν τρυφεροὶ νέοι βλαστοί, σχηματιζόμενοι ἐν

1. Γέν. 30:37.

2. Σφάκα-νήριον.

3. Ἐλᾶ-Ἐλαία.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σ. 381.

καιρῷ εἰς ἐλαίας. Οἱ γεωργοὶ τῆς νήσου προορίζουν συνήθως τὸ «λιόφυτον» καὶ διὰ «σποράν», διὰ τοῦτο φυτεύουν τὰ δένδρα εἰς ἀρκετὰ μεγάλας ἀποστάσεις καὶ εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν.

Ἡ ἐλαία συνήθως δὲν ἀποδίδει εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα καρπὸν. Σχετικὴ γεωπονικὴ γνώμη, θέλουσα νὰ τονίσῃ τοῦτο ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Ἐλὰ 'ποὺ τοῦ παπποῦ σου τσαὶ συτσαὶ 'ποὺ τοῦ κυροῦ σου τσαὶ κλῖμα 'ποὺ ἐκοῦ σου». Τὴν ἐλαίαν δηλαδή, ὡς βραδύνουσαν νὰ καρποφορήσῃ, πρέπει νὰ εὗρισκῇ τις ἐκ τῶν χρόνων τῶν προπατόρων καὶ τὴν συκῇν ἀπὸ πατρός. Τὴν ἄμπελον τὴν δημιουργεῖ ὁ ἴδιος.

Εἰς τὴν Καρπαθιακὴν λαϊκὴν μοῦσαν συναντᾶται ὡς ἐξῆς εἰς τὸν στίχον:

«Τὰ μμάδια σου ν' ὀλόμαυρα σὰ τῆς ἐλᾶς τὸ ρέντζι (χρῶμα)
τὸ πρόσωπό σου 'ναι ἥλιος τσ' οὐλὸς ὁ κόσμος φέντζει».

Τὸ γένος «ἐλαία» περιλαμβάνει 35 εἴδη. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ἡ ἐλαία θεωρεῖται ἐν ἐκ τῶν μακροβιωτέρων δένδρων καὶ χαρακτηρίζεται ὡς αἰωνόβιον. Εἰς τὴν Ἱερὰν Ὀδὸν τῶν Ἀθηνῶν διατηρεῖται εἰσέτι ἡ καλουμένη «ἐλαία τοῦ Πλάτωνος» ἢ «ἱερὰ ἐλαία», δι' ἣν θρυλεῖται ὅτι ὕφίσταται ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ φιλοσόφου αὐτοῦ, τουτέστι 2500 ἐτῶν περίπου. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν εἶναι τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐθεωρεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σύμβολον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς νίκης. Διὰ κλάδου ἀγριελαίας —(κρίνου)— ἐστέφοντο οἱ ὀλυμπιονῆαι.

Τὸ ξύλον τῆς ἐλαίας θεωρεῖται πολύτιμον. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐπιπλοποιῖαν καὶ τὴν λεπτουργικὴν καὶ εἶναι κατάλληλον πρὸς θέρμανσιν. Τὸ ἐλαῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φωτιστικὸν μέσον καὶ ὡς λαϊκὸν φάρμακον. Αἱ ἀσθένειαι τῆς ἐλαίας προέρχονται κυρίως ἐξ ἐντόμων, ὡς εἶναι ὁ περονотρήτης, ὁ ρυγχίτης καὶ ἰδίως ὁ δάκος τῆς ἐλαίας. Προσβάλλεται ἐπίσης ἀπὸ μύκητας, ὡς εἶναι τὸ καπνόδιον. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη καὶ λέγεται ἐλαία ἢ ἐλιά. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπ' εὐθείας κατανάλωσίν του, χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐλαιολάδου, ἐξαγόμενον διὰ συνθλίψεως ἐλαιῶν πρὶν ὠριμάσουν τελείως.

Ἡ ἐλαία ἀναφέρεται πλειστάκις εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν συνήθως ὡς σύμβολον εἰρήνης καὶ εὐημερίας. Τὸ πρῶτον ἡ ἐλαία ἀναφέρεται εἰς Γένεσιν, ὅτε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐπέστρεψεν ἡ περιστέρα εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε¹, φέρουσα εἰς τὸ στόμα της φύλλον ἐλαίας. Ἦτο ἐν ἀπὸ τὰ δένδρα ποὺ ἀναφέρονται εἰς Δευτ. ὡς ἀποτελοῦντα μετὰ τῆς ἀμπέλου, συκῆς καὶ ἄλλων ἰδαι-

1. Γέν. 8:11.

τέραν εὐλογίαν εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἑπαγγελίας¹. Αἱ ἀρχαιότεραι ἐλαῖαι εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὴν Γεθσημανῇ. Τὸ ξύλον τῆς ἐλαίας εἶναι χρησιμώτατον καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν θυρῶν ἢ τῶν κιόνων τοῦ Ναοῦ.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ὡς ἔλαιον ἀναφέρεται σχεδὸν πάντοτε τὸ παράγωγον τῆς ἐλαίας, πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων, ὅπως εἰς τὸ βιβλίον Ἑσθήρ, ὅπου ἀναφέρεται «ἔλαιον σμύρνινον»². Τὸ ἔλαιον, ὡς ἴσως ἀναφέρεται εἰς τὴν Παλ. Διαθήκην, ἔπρεπε νὰ εἶναι καθαρὸν³, εἴτε ἀπὸ ἐλαίας κοπανισμένης ἢ ἀπὸ ἐλαίας πεπιεσμένης⁴. Τὸ ἔλαιον ἦτο ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐγένετο μεγάλη ἐξαγωγή τοῦτου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Τύρον⁵. Τὸ ἔλαιον ἐχρησιμοποιεῖτο πρῶτον ὡς τροφή, «ἄζυμος ἄρτος ἐζυμωμένος μὲ ἔλαιον»⁶, δεύτερον διὰ τὴν ἐπίχρισιν (ἄλειμμα) τοῦ σώματος μετὰ τὸ λουτρόν, δίδον οὕτω εἰς τὸ δέρμα καὶ τὴν κόμην σπιλπνότητα καὶ ὥραιαν ἐμφάνισιν. Τρίτον, διὰ θεραπείαν: διὰ τοῦ ἐλαίου ἠλείφοντο καὶ ἐθεραπεύοντο τραύματα καὶ πληγαί⁷. Τέταρτον, πρὸς φωτισμόν. Μὲ ἔλαιον ἐφωτίζετο ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων οἰκημάτων της. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς εἰδικὰς φωτιστικὰς λαμπάδας⁸. Πέμπτον, δι' αὐτοῦ ἐχρίοντο καὶ ἀφιερώνοντο εἰς τὸν Θεὸν πρόσωπα ὡς οἱ βασιλεῖς, ἱερεῖς καὶ προφῆται ἢ προσφοραὶ καὶ θυσίαι⁹.

Τὸ «Ἐλαιῶν Ὅρος» καλεῖται καὶ ἀπλῶς «Ἐλαῖαι»¹⁰ ἢ «Ὅρος Ἐλαιῶν». Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνειά του ἦτο κατάφυτος ἀπὸ ἐλαιόδενδρα¹¹. Καλεῖται καὶ Ὅρος τῆς «διαφθορᾶς» ἢ «βδελύγματος», ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὁ Σολομὼν χάριν τῶν ξένων γυναικῶν εἶχε κτίσει βωμοὺς εἰδωλολατρικούς¹².

1. Δευτ. 8:8.

2. Ἑσθήρ 2:12.

3. Λευίτ. 24:2 27:20.

4. Μιχαῖας 6:15.

5. Ἰεζ. 27:17. Ὡσ. 12:1.

6. Ἐξ. 29:2.

7. Μάρκ. 6:13. Λουκ. 10:34.

8. Ματθ. 25:3.

9. Α' Σαμουὴλ 10:1. Β' Βασιλ. 9:6. Γέν. 28:18. Λευίτ. 2:10.

10. Β' Σαμουὴλ 15:30. Πράξ. 1:12.

11. Ματθ. 22:11. 24:3. 26:30. Μάρκ. 11:1. Λουκ. 19:37. Ἰωάν. 8:1.

12. Α' Βασιλ. 11:7. Β' Βασιλ. 23:13.

Τάξις εἰκοστή: Σωληνανθῆ

Οἰκογένεια πρώτη: Χειλανθῆ

63) ΛΥΚΕΙΟΝ τὸ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΟΝ¹ (Lycium Europaeum - Calycotome Villosa)².

Ὁ ἀσπάλαθος εἶναι θάμνος ξυλώδης, ἀκανθώδης, μετὰ ἄνθους μικροῦ καὶ κιτρίνου. Γνωστὸς παρ' ἀρχαίοις. Οἱ θεοὶ ἐτιμῶρουν τοὺς τυράννους εἰς τὸν Ἀθην μὲ κλάδους ἀσπαλάθου³. Ἐν Καρπάθῳ ὑπάρχει τὸ ἐκφραστικὸν δίστιχον κορασίδος, ἡ ὁποία εἶναι «ἀπογοητευμένη μὲ τὸν ἄρμαστόν της (ἐρωτευμένον της)».

«Λούεε πού(β)αλα (β)ουλή κι οὔλη μου τὴν ἀ(γ)άπη,
εἰς τ' ἀσκελίνου τὰ κουμπιὰ κ' εἰς τ' ἀπαλάθου τ' ἄνθη».

64) ΜΕΝΤΑ ἡ ΝΙΝΕΡΩΔΗΣ⁴ (Mentha Longifolia)⁵.

Θεωρεῖται ἐν ἑκ τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν. Τὰ φύλλα τούτου χρησιμοποιοῦνται ὡς ἄρτυμα. Εὐρυτέρα ὅμως εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ ἀρωματικοῦ ἐλαίου, τοῦ παραγομένου ἐξ αὐτοῦ, χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν ζαχαροπλαστικήν, εἰς τὰς «μαστίχας», τὰς ὀδοντόπαστας καὶ εἰς διάφορα φάρμακα. Εἰς τὰ φύλλα του περιέχονται ἀρωματικαὶ ἀλκοόλαι, φαινόλαι, τερπίναι, κετόναι, ἀλδεῦλαι κ.ἄ.

Οἱ Φαρισαῖοι θέλοντες νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὸν λαὸν ὅτι εἶναι αὐστηροὶ τηρηταὶ τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ὥριζε τὸν δεκατισμὸν τῶν ἐσόδων των, ἀπεδεκατίζουν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα εἶδη σχεδὸν ἄνευ ἀξίας, ὅπως τὸ ἡδύοσμον, τὸ ἄνηθον, τὸ κύμινον καὶ τὸ λάχανον. Ὁ Κύριος ἀπευθύνων τὸ «οὐαὶ» πρὸς τοὺς Φαρισαίους, διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν δὲν τοὺς ἐμέμφετο διὰ τὴν μέχρι σχολαστικότητος προσήλωσίν των εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ διότι ἀπλησχροῦντο περὶ τοιαῦτα ἐπουσιώδη καὶ παρημέλουν τὰς βασικὰς καὶ οὐσιώδεις ἐντολὰς τοῦ Νόμου, ὅπως εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, ἡ κρίσις καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ κ.λπ. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐχρησιμοποιοῦν συνηθέστατα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα τὸν ἡδύοσμον εἰς τὰ φαγητὰ των, γενικῶς δὲ ἔκαμον μεγάλην χρῆσιν καρυκευμάτων⁶.

Ἐν Καρπάθῳ φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν «δυόσμος, βάρσαμος, βάλ-

1. Ἀσπάλαθος-Λύκειον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 311.

3. Πλάτων Πολιτ. 616Α.

4. Δυόσμος-Ἡδύοσμον.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 48

6. Ματθ. 23:23 καὶ Λουκ. 11:42.

σαμος». Τὸν μεταχειρίζονται εἰς τὰ φαγητά, εἰς τὰ κόλλυβα, ὡς ἀφέψημα διὰ τὸν στόμαχον. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀσθενείας «μαγισούλι τοῦ ἀφεδρῶνος». Εἶναι συρίγγιον συνεπείᾳ αἱμορροΐδων. Ἀναμιγνύμενος καὶ βράζων ὁ дуόσμος μετὰ τὸ «μαγισουλόχορτο» παράγουν θεραπευτικὸν ζωμόν.

Ἀπαντᾷται τέλος εἰς Καρπαθιακὸν δίστιχον ἀδόμενον εἰς χορόν, ὁσάκις ἀπευθύνονται ἔπαινοι εἰς κορασίδας:

«ὦ τοῦ ἀσιλικοῦ χλαῆ τσαὶ τοῦ βαρσάμου ρίζα
τσ' οἱ στράτες ἀποῦ πέρασες τσ' ἐτσεῖνες ἐμυρίζα»!

65) ΟΡΙΓΑΝΟΝ τὸ ΚΟΙΝΟΝ¹ (Origanum Vulgare)².

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Χειλανθῶν-Χειλοστεφάνων. Κοινῶς ρίγανη, γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν χώραν. Παλαιότατα ὀρίγανον τό, ὀρίγανος ἡ, καὶ μεταγενεστέρως ὀρίγανος.

Ἐν Καρπάθῳ παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ ἄρός, ἄρύς, ἄρόψυχος, ἀρίστρα, ἐγένετο ἄρόγανος, ἀντὶ ὀρίγανος. Ἐκ τοῦ ὀριγάνου κατασκευάζεται ρακί, λέγεται ἀροανόρακο (πρβλ. βληχουνόρακο, κυνομαλόρακο, συκόρακο κ.τ.λ. ἀπὸ βληχούνη, κυνομαλές = φασκομηλιές, σύκα κ.λπ.). Εἶναι φυτὸν ἀρωματοπαραγωγικόν, φαρμακευτικὸν καὶ ἄρτυματικόν. Κατόπιν ἀποστάξεως δίδει τὸ περιφημον αἰθέριον ἔλαιον, τὸ ριγανόλαδον, ὑγρὸν ὑποκίτρινον, μετὰ εὐχάριστον γλυκεῖαν ὁσμὴν καὶ γεῦσιν καυστικὴν. Αἱ ἐν χρήσει ἐν Καρπάθῳ ἰδιότητές του εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἥτοι φαρμακευτικαί, θεραπευτικαί, διεγερτικαί καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικὴν δι' εἰσπνοάς καὶ θεραπείαν τῶν στήθικων νοσημάτων, ὡς καταπραϋντικὸν τῶν πόνων τῶν ὀδόντων, ὡς ἐπουλωτικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν τῶν τραυμάτων. Ἡ ἀρωματοποιεῖα χρησιμοποιεῖ τὸ αἰθέριον ἔλαιον διὰ τὴν παρασκευὴν ἀρωματικῶν σαπώνων, ὀδοντόκρεμας καὶ μύρου, ὡς τὸ ὀριγκάν καὶ ἄλλα πανάκριβα μύρα.

66) ΟΡΙΓΑΝΟΝ ἢ ΜΑΖΙΟΠΑΝΑ³ (Origanum Majora)⁴.

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν χειλανθῶν. Τὸ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἀμάρακος καὶ παρὰ Διοσκ. III, 47 σάμψυχον⁵. Ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως Αἰγυπτιακὴ. Ἡ μετατροπὴ τοῦ — σ εἰς — θ ἴσως παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ θάψιμο, διότι χρησιμοποιεῖται εἰς θάψιμον τῶν νεκρῶν. Εἶναι φυτὸν πολὺ-

1. Ἀρόανος-Ρίγανη.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 314 ἐξ.

3. Ματζουράνα ἢ θέψυχο, Ρίγανη.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σ. 314.

5. Κόρ. Ἀτ. 4, 416.

χρονον, ποῶδες, ἐλέγετο δὲ καὶ ἀμάρακον. Εἰς τὴν Νῆσον καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα αὐτοφυές, φρυγανῶδες καὶ ἀρωματικόν. Τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερον οἱ χωρικοί, ὅλον τὸ φυτόν, κατὰ τῶν ἐγκεφαλικῶν, νευρικῶν παθήσεων, κατὰ τῆς ἀποπληξίας, παραλύσεως, τῶν ἰλιγγων, τὴν ἐπιληψίαν, τὴν ἀπώλειαν μνήμης καὶ κωλικῶν¹.

67) ΣΑΛΒΙΑ ἢ ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΣ ὁ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ² (*Salvia Officinalis*)³.

Τὸ γένος σαλβία ἢ ἐλελίσφακος περιλαμβάνει 500 περίπου εἶδη, τὰ ὅποια συναντῶνται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποῶδη αὐτὰ φυτὰ εἶναι αὐτοφυῆ, ὅπως εἰς τὴν χώραν μας, ἄλλα ὅμως καλλιεργοῦνται εἴτε διὰ τὰ ἄνθη των, τὰ ὅποια σχηματίζουν στάχυν μὲ ὠραῖον χρῶμα καὶ ἐμφανίζονται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως. Ὁ ἐλελίσφακος ὁ φαρμακευτικός, κοινῶς φασκομηλιά ἢ ἄλισφακιά, καλλιεργεῖται διὰ τὰ ἀρωματικά του φύλλα ποὺ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ γνωστοῦ θερμαντικοῦ ἀφεψήματος.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν γίνεται λόγος περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου, διότι ἐκ τούτου ἐνεπνεύσθησαν τὸ σχῆμα τῆς ἐπταφώτου λυχνίας⁴. Ἡ λυχνία αὕτη ἦτο πολυτελὲς ἐθνικὸν κειμήλιον, κατεσκευασμένη ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ καὶ σφυρηλάτου, ἀξίας ἑκατὸν χιλιάδων δραχμῶν περίπου. Κυριώτατα μέρη αὐτῆς ἦσαν: Πρῶτα μὲν ὁ στύλος, πενταποδιαῖος τὸ ὕψος καὶ ἡμίσεος ποδὸς τὸ μῆκος, προσκεκολλημένοι ἐπὶ τοῦ στύλου καμπύλοι, ἀντιθέτως φερόμενοι πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἰς τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἀπολήγοντες ἄνω, ἐν ᾗ καὶ ὁ στύλος. Οὕτω δὲ πάντα τὰ φῶτα τῆς λυχνίας ταύτης ἦσαν ἐπτὰ, παριστῶντα ἄνθη, ἐξ οὗ καὶ ἐπτάφωτος.

Εἰς τὴν Νῆσον ἀπαντᾶται μὲ τὴν ὀνομασίαν «Τσουνομαλά» (κυνομαλά), κοινῶς φασκομηλιά, καὶ ὁ καρπὸς κυνόμαλον. Εὐδοκιμεῖ ὡς αὐτοφυές, τὰ δὲ φύλλα του χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παρασκευὴν ἀφεψήματος. Σχετικὰ εἶναι τὰ κάτωθι:

«Ἐρέομαι το τὸν βοσκὸν τσὰ πιάσει τὴν ὀξέα
καὶ φοντζαστεῖ τὴν ἔρεια καὶ τὴν κυνομαλέα».

«Μωρὴ ξερὴ τσουνομαλά τσαι μαραμένη βιόλα,
πᾶς καὶ θαρρεῖς τσαι σ' ἀγαπῶ τσαι θά σέ πάρω κιόλα;».

«Τσύμαρα καὶ τσουνόμαλα σοῦ πέμπει ἡ πεθερά σου
τσαι τὰ ποντικοέρβελλα νᾶχης στὰ ἐννητά σου».

1. Μιχ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, «Λεξικὸν Καρπάθου» εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος.

2. Τσουνομαλά-Ἐπτάφωτος λυχνία.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 315.

4. Ἐξοδ. 38:17.

68) ΑΓΝΟΣ ἢ ΚΟΙΝΗ¹ (Vitex Agnus Castus)².

Ἄγνος ἐκ τοῦ ἄγονος. Ἵσως ὥς μὴ γόνιμος, διὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἰδιότητα τῶν σπόρων ἢ μὴ ἀγνυμένην, μὴ θραυσμένην. Φυτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν Σωληνανθῶν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν «Βερβενίδαι». Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς Καρπαθίους, ὅτι φύεται εἰς ρύακας, εἰς ἀμμόδῃ καὶ δροσερά μέρη. Γνωστὸν εἶναι τὸ Καρπαθιακὸν δίστιχον:

«Ὡς πιὰν' ὁ ἥλιος εἰς τὴ γῆ κι ἄλυσια στὸν ἄμμο,
ἦπιασε κι ἡ ἀγάπη μας καὶ δίχως σου δὲν κάνω».

Ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ Καρπαθιακὸν ἐπίθετον «λυερός» καὶ ἡ φράσις «κόρη λυερή», συχνότατα εἰς τὰ ἄσματα. «Μιὰ λυερὴ καυχήστηκε πῶς Χάρον ἐφ-φουᾶται (φοβᾶται)». Τὸ «λυερός» ἐκ τοῦ λυγηρός, ἦτοι ὁ εὐκαμπτος, ὁ εὐκίνητος καὶ μεταφορικῶς ὁ χαριτωμένος, ὁ κομψὸς εἰς τὰς κινήσεις του. Καὶ ρῆμα λυῖζω, ἀλύϊστος, διότι τὸ φυτὸν ἔχει εὐκαμψίαν εἰς τοὺς κλάδους του. Κατὰ Καλλέργην γραπτέον: λιγυρός³.

Διὰ τὴν Κάρπαθον ἔχει μεγάλην σημασίαν. Εἶναι βιοτεχνικόν, μελισσοκομικὸν καὶ φαρμακευτικόν. Οἱ εὐλύγιστοι κλάδοι του χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν καλαθοπλεκτικήν. Χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς ἀντιαφροδισιακὸν καὶ κατευναστικόν. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Μεσαίωνα ἐθεωρεῖτο ὡς τοιοῦτον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς ἀναφέρουν ὁ Διοσκουρίδης καὶ ὁ Γαληνός, κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τῶν νηστειῶν τῶν Ἐλευσινίων, ὁπότε ἐώρταζον τὰ Θεσμοφόρια, ἵνα μὴ εἰσέλθουν εἰς πειρασμὸν βλέποντες τὰς ἱερεῖας, ἔστρωναν εἰς τὰς κλῖνας τῶν ἀνθισμένης κορυφᾶς λυγαριᾶς. Τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀρκετὸν ἵνα ἀπομακρυνθῇ κάθε πειρασμός. Εἰς τὸν Μεσαίωνα οἱ καλόγηροι κατεσκεύαζον ἀπὸ καρπῶν λυγαριᾶς εἶδος σιροπίου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀπεμάκρυνον κάθε πονηρὰν σκέψιν. Ἐκ τῶν καρπῶν του ἐπίσης παράγεται αἰθέριον ἔλαιον. Τὸ δημιουργούμενον ἔγχυμα διεγείρει τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν οὕρησιν, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ καὶ κατὰ τῆς ὑστερίας. Διὰ τῆς λυγαριᾶς αἱ γυναῖκες τῆς Καρπάθου προφυλάσσουν τὴν φωλεὰν τῆς κλώσσης ἀπὸ ψεῖρας καὶ ἀποτρέπουν ταύτην νὰ κλωσσήσῃ, βάζοντας εἰς τὴν φωλεὰν κορφὰς λυγαριᾶς. Ἀποδίδει εὐχάριστον ὁσμὴν, διὸ καὶ τὸ Καρπαθιακὸν δίστιχον:

«Ἀποῦ περνᾷ 'πο λυγαρὰ καὶ δὲν κόψει κλωνάρι,
τὴν νιότην του νὰ μὴν χαρῇ κόρη ἢ παληγκάρι».

Περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου γίνεται λόγος εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας.

1. Ἄλυσια-Ἄγνος

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 313.

3. Κορ. Ἀτ. 5, 172. Κατὰ Ἰω. Κ α λ έ ρ γ η ν, Λεξικογρ. Δελ. 8, 24.

Οἱ Ἑβραῖοι καὶ σήμερον ἀκόμη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας κρατοῦν εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κίτρον ἢ πορτοκάλι, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν δέσμην ἐκ φοινίκων, κλάδους ἰτέας καὶ κλάδους λυγαριᾶς. Ταῦτα πάντα κατὰ τὴν πρώτην καὶ τελευταίαν ἡμέραν, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν ἀπὸ τὰς ἐπτὰ ἡμέρας τῆς ἑορτῆς¹.

Τάξις εἰκοστῇ πρώτῃ: Προσωπανθῆ

Οἰκογένεια πρώτη: Σαλανδίδαι

69) ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ ὁ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ² (Mandragora Officinalis)³.

Εἶναι φυτὸν ποῦδες, γογγυλῶδες, πολυετές, μετὰ φύλλων ὁμοιοζόντων τῶν φύλλων τοῦ «μαρουλιοῦ» (θρίδακος). Ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν Μανδραγόρας, ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἄγνωστος. Μᾶλλον πρόκειται περὶ προελληνικῆς λέξεως, αἰγυπτιακῆς προελεύσεως. Ἀναφέρεται εἰς τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἑρμῆν τὸν Τρισμέγιστον καὶ εἰς τὰ ἱερογλυφικὰ τοῦ τάφου Φαραῶ Σέττ τοῦ Α' (1350 π.Χ.). Κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν παράδοσιν ὁ θεὸς Ρᾶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξοντώσῃ τὸ παραστρατηθὲν ἀνθρώπινον γένος. Διέταξε λοιπὸν τὴν θεὰν Ἰσιδα πρὸς τοῦτο. Μεταμεληθεὶς ὅμως διέταξε τὴν θεὰν Σέκτι νὰ τρίψῃ καὶ νὰ ζυμώσῃ Μανδραγόρας μὲ τὸ αἷμα τῶν θυμάτων, τὸ δὲ δεῖγμα τοῦτο τὸ ἀνέμιξε μετὰ ζύθου, ραντίσας τὴν γῆν, οἱ δὲ γευθέντες τούτου ἐσώθησαν. Συγχρόνως δὲ ἐπῆλθε λήθη εἰς τούτους, λησμονήσαντας τὸ προξενηθὲν κακόν. Οὕτω ἐσώθη τὸ ἀνθρώπινον γένος. Περὶ τῆς τονωτικῆς ταύτης σημασίας τοῦ φυτοῦ καὶ τῆς ναρκωτικῆς τοιαύτης συνηγορεῖ ἡ Θεραπευτικὴ καὶ ἡ Ἀγία Γραφή εἰς τὸ ᾠσμη ᾠσμάτων⁴. «Ὁρθρίσωμεν εἰς ἀμπελῶνας, ἴδωμεν εἰ ἤνθισε... ἐκεῖ δώσω τοὺς μαστοὺς μου σοί... οἱ μανδραγόραι ἔδωσαν ὀσμήν...». Οἱ Μανδραγόραι καὶ ἐνταῦθα ἐθεωροῦντο διεγερτικὰ τοῦ ἔρωτος. Ἀλληγορικῶς: «Ὑπνον οἶδεν ἐμποιεῖν ὁ Μανδραγόρας, ὡς ἱατρῶν παῖδες φασι. Καὶ καθάπερ οἱ Μανδραγόραν πεπωκότες οὐκ αἰσθάνονται τῶν τοῦ σώματος κινήματων, οὕτω καὶ οἱ τὴν κύλικα τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας ἐκπίνοντες, κομίζειν τὰ πάθη σπουδάζουσιν» (Θεοδώρητος). Σήμερον ἐν τῇ Νήσῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνευρίσκει τις παραδόξους ἀφηγήσεις σχετικὰς μὲ τὸ φυτὸν τοῦτο, αἱ ὁποῖαι τὴν προέλευσίν των ἔχουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ συμπίπτουν μὲ τὰ τοῦ Θεοφράστου γραφόμενα, ὡς καὶ τοῦ Διοσκουρίδου. Π.χ. περὶ τῆς ἐν Καρπάθῳ ὀνομασίας του, λέγεται «Καλάν-

1. Λευτ. 23: 40.

2. Καλάθρωπος-Μανδραγόρας.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 326. καὶ Σταυρόπουλου Γ. Ἰ. ἀνν. η, Τὰ φυτὰ τῆς Ἑλλ. Χλωρίδος..., σελ. 100.

4. ᾠσμ. 7:13-14.

θρωπος» ἐκ τοῦ σχήματος τῆς ρίζης, ἡ ὁποία ὁμοιάζει ὡς ἄνθρωπος μετὰ τῶν δύο του ποδῶν, διότι αὕτη εἶναι διχαλωτὴ εἰς τὸ σχῆμα καὶ πολλάκις ἐναγκαλίζεται τὸ ἐν σκέλος τὸ ἕτερον. Ὁ Πυθαγόρας λέγεται ὅτι πρῶτος ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν «ἀνθρωπόμορφον», ἐδέχετο δὲ σχέσιν τινὰ τῆς ιδέας τῆς μετενσαρκώσεως καὶ τοῦ Μανδραγόρα (συμβολισμός). Ἐν συνεχείᾳ δέ, ὡς ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ φυτὸν εἶχε πολλὰς λαϊκὰς ὀνομασίας: α) «Ἀγχόνη», ἐπεὶ δὴ ὁμοιάζει τὸ ἐκκριζούμενον φυτὸν ὡς κρεμασθέν. β) «Προφήτη» κατὰ Ζωροάστρην, διότι ἔδιδεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔτρωγε τὸ φυτὸν τοῦτο, τὸ χάρισμα νὰ ὁραματίζεται. γ) «Γόνος Τυφῶνος»: Σπέρμα προερχόμενον ἐξ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ ὄφιν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἄνθρωπος (φαρμακερὸς Τυφῶν), φαντασθεὶς ὅτι ἦτο ἰσόθεος, ἐμπλακεὶς μετὰ τοῦ Διὸς εἰς πόλεμον διὰ τὴν ἀπώκτησιν τῆς βασιλείας. Ἐν ἄλλοις λόγοις, τὸ φυτὸν τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν κατάστασιν ἐκστάσεως, μεταφερόμενον εἰς χώραν τῶν μακάρων, εὐτυχῇ καὶ ἀθάνατον. δ) «Κιρκαία»: Ἐκ τῆς Κίρκης, ἥτις ἀναμίξασα τοῦτον μετὰ μέλιτος, τυροῦ, ἀλεύρου καὶ οἴνου, ἐπέτυχεν ὡς καὶ οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεύς νὰ λησμονήσουν τὴν πατρίδα των. «Ἀνέμισγε δὲ σίτῳ φάρμακα λόγ' ἅμα πάγχυ λαθοῖατο πατρίδος αἶψα»¹. Ὁ Ὀμηρος ἐν συνεχείᾳ ὡς ἀντίδοτον συνιστᾷ τὸ «Μῶλι», ἐν εἶδος ἴσως μανδραγόρα. «Μῶλι δὲ μὴν καλέουσι θεοί»².

70) ΣΟΛΑΝΟΝ ἢ ΣΤΡΥΧΝΟΣ τὸ ΓΑΥΚΟΠΙΚΡΟΝ³ (Solanum Dulcamara)⁴.

Φέρεται καὶ μὲ ἐτέρας ὀνομασίας ὡς στρύχνος ἀπλῶς, μαυρόχορτον, ἀγριοσταφυλίτσα. Εἶναι φυτὸν φαρμακευτικόν, ἀλλὰ καὶ δηλητηριῶδες. Ἀναρριχητικὸν καὶ ἔρπον. Οἱ κλάδοι του ποώδεις. Ὁ καρπὸς του κόκκινος, σαρκώδης, αὐγοειδὴς καὶ χυμώδης. Ὁ καρπὸς καὶ τὰ φύλλα του εἶναι πικρὰ κατ' ἀρχάς, κατόπιν ὅμως «ζαχαρώνουν» καὶ εἶναι γλυκά. Περιέχει τὸ φυτὸν τοῦτο τὴν οὐσίαν σολανίνην καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν λαϊκὴν φαρμακευτικὴν. Ὅλα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ εἶναι τοξικά. Προκαλεῖ τοπικοὺς ἐρεθισμοὺς, φλογώσεις εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα καὶ τὰ νεφρά. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποξηράνσεώς του εἶναι περισσότερον δραστικόν. Ἐν τούτοις, μετὰ τὴν ἄνθησιν του γίνεται ναρκωτικόν. Τὸ προερχόμενον ὕγρὸν ἐκ τοῦ βρασμοῦ τῶν φύλλων του χρησιμοποιεῖται ἀποτελεσματικῶς εἰς ἔλκη, ἐγκαύματα, ὅγκους, παρωνυχίδας. Τὰ ζῶα ἀποφεύγουν τοῦτο. Ἀνήκει εἰς τὴν ἔγκυρον οἰκογένειαν «σολανίδαι» καὶ εἰς τὴν ἔγκυρον τάξιν «προσωπανθή» καὶ εἶναι τοῦ ἰδίου εἶδους

1. Ὀδύσσεια Κ-235.

2. Ὀδύσσεια Κ-364.

3. Ἀγριοσταφυλὴ-Κόνιζα.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 225.

μὲ τὴν μελιτζάνα (*solanum Melongena*), μὲ τὸ γεώμηλον (*solanum Tuberosum*), μὲ τὴν ντοματιά (*solanum Lycopersicum*). Παρὰ τὴν Βίβλον ἀπαντᾶται.

71) ΣΟΛΑΝΟΝ τὸ ΚΟΝΔΥΛΟΡΙΖΟΝ¹ (*Solanum Tuberosum*)².

Κατάγεται ἀπὸ τὰς Ἀνδεις τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἰσῆχθη εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ καλλιέργειά της εἰς τὴν Ἰρλανδίαν ἔλαβε τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε μία φυτική ἀσθένεια ἐνσκήψασα περὶ τὸ 1845 προεκάλεσε λιμὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὁμαδικὴν μετανάστευσιν μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν. Γνωστὸν εἶναι ὅτι εἰς τὴν χώραν μας εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια. Ἐχει πολλὰς θρεπτικὰς οὐσίας, ἰδίως ἄμυλον, ἄλευρον, ἄλκοόλην.

Τάξεις: Προσωπανθῆ

Οἰκογένεια πρώτη: Σολανίδαι

72) ΣΟΛΑΝΟΝ τὸ ΛΥΚΟΠΕΡΣΙΚΟΝ (*Solanum Lycopersicum*).

Κατάγεται ἀπὸ τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικὴν. Ὁ καρπὸς τοῦ ἐχρησιμοποιοῖτο ὡς τροφή ἀπὸ τοὺς Ἰνδιάνους τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ μετέφερον τὴν ντομάταν εἰς τὴν Εὐρώπην, πρῶτοι δὲ οἱ Ἰταλοὶ ἐξετίμησαν τὴν ὠραίαν γεῦσιν τοῦ καρποῦ της. Τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς δηλητηριώδες, διὸ καὶ δὲν ἐτρώγετο μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος, ἀλλ' ἐκαλλιεργεῖτο ὡς διακοσμητικόν.

73) ΣΟΛΑΝΟΝ ἢ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑ (*Solanum Melongena*).

Εἶναι ἐτήσιον φυτόν, καλλιεργούμενον ἐκ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων. Οἱ βοτανολόγοι τοῦ 16ου αἰῶνος τὴν ὠνόμαζον «μῆλον τοῦ τρελλοῦ», διότι ἐπίστευον, ὅτι οἱ τρώγοντες ταύτην ἐτρελλαίνοντο. Εἰς τὴν Κάρπαθον συλλέγεται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ καλοκαιριοῦ. Δὲν ἔχει καὶ τόσον θρεπτικὰ συστατικὰ καὶ φέρει χαρακτηριστικὴν γεῦσιν.

1. Εἰς τὴν ὀνομασίαν «σολανόν» ἀκούουν τὰ ἐξῆς ὁμοειδῆ φυτὰ: πατάτα=κόνιζα, ντομάτα=κόνιζα, μελιτζάνα=κόνιζα.

2. Τὰ ἀφορώντα εἰς τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν «Σολανίδαι», Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 321 καὶ 322.

Οικογένεια δευτέρα: Ἀκανθίδαι

74) ΑΚΑΝΘΟΣ ὁ ΑΚΑΝΘΩΔΗΣ¹ (Acathus Spinosus)².

Γνωστὸς ἐν Καρπάθῳ διὰ τὰς μαλακτικὰς καὶ τονωτικὰς ιδιότητάς του. Ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς «ἀπουράνοι». Εἶναι τὸ φυτὸν ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ ἀρχαῖος γλύπτης Καλλίμαχος Ἑλλήν ἐνεπνεύσθη τὸ Κορινθιακὸν κιονόκρανον ἀπὸ κἀνίστρον κεκαλυμμένον μὲ πλάκα, τὸ ὁποῖον ἀποτεθεὶν ἐπὶ νεκρικῆς στήλης θανούσης κόρης, περιεβλήθη ἀπὸ φύλλα ἀκάνθου, τυχαίως εὑρεθείσης παρὰ τὴν βάσιν τῆς στήλης.

Κατὰ τοὺς Ο' ὡς «φρύγανα ἄγρια», κατὰ δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν «ὑπὸ κάτω τῶν ἀκανθῶν». Ὁ Τρίστραμ πιστεύει ὅτι τὰ σχετικῶς εἰς τὸν Ἰῶβ ἀναφερόμενα ἦσαν ἀκανθοὶ μὲ ἀκανθωτὸν φύλλωμα, ἱκανῶς φυτρώνουσαι, γνωστὰ ὡς ἀγριόχορτα εἰς ὅλα τὰ ἀνατολικά κράτη καὶ χρησιμοποιούμενα ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων ὡς πρότυπα διὰ τὰς ἐκ φύλλου ἢ πατύρου διακοσμήσεις εἰς τὴν τέχνην. Ὁ Πόστ ἰσχυρίζεται ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ A. Suriacus, ὁ Ντάλμαν ὅτι πρόκειται περὶ εἵδους ὀνομαζομένου «γαῖδουράκανθον», ὑπερβαίνοντος τὸ σημεῖον τῶν ἑξ ποδῶν εἰς ὕψος ἢ τὸ «Gumnarhena Micromtha», τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται ἀρκετὰ ὑψηλὰ διὰ νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ κάθηνται ὑπ' αὐτό³.

Ἡ οἰκογένεια τῶν ἀκανθιδῶν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, περιλαμβάνουσα περίπου 2.000 εἶδη, ἀπαντῶντα κυρίως εἰς θερμὰς χώρας παλαιοῦ τε καὶ νέου κόσμου. Τὸ γένος ἀκανθος ἔχον περίπου 100 εἶδη εἶναι τὸ μοναδικὸν εἶδος τὸ συναντῶμενον εἰς τὰς περιοχὰς μας. Εἶναι πολυετὲς φυτὸν καλλιεργούμενον ὡς καλλωπιστικόν. Ἄλλο εἶδος εἶναι ὁ Ἀκανθος ὁ ἀπαλὸς (Acanthus Mollis), κοινῶς ἀγκάθι, γνωστὸν παρ' ἡμῖν.

Φέρεται ὑπὸ ἐνίων ἐρμηνευτῶν ἐν Γραφῇ ὡς ἡ ἀκανθα, ἐκ τῶν κλώνων τῆς ὁποίας ἐπλεξαν τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον τοῦ Χριστοῦ, ἐπεὶ οἱ κλώνοι της, ὡς προανεφέραμεν, εἶναι λεπτοὶ καὶ εὐλύγιστοι⁴. Οὗτος ὁ στέφανος ἦτο ἴσως ἀπομίμησις βασιλικοῦ διαδήματος πρὸς ἐμπαιγμὸν καὶ περιφρόνησιν, ἐπεὶ ὡς βασιλέα κατηγοροῦν αὐτὸν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν ἐξουσίαν. Συνήθως δέ, ὅταν ἡ λέξις φέρεται συμβολικῶς, τίθεται κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν, παρακολουθομένη ὑπὸ τῶν «τριβόλων»⁵.

1. Ἀπούρανος, Ἀκανθα.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., Κ.Φ.Ζ., τόμ. Γ', σελ. 331.

3. Μ.Α.Α., «Ρ.Β.», σελ.

4. Ματθ. 27:29. Ἰω. 19:2 καὶ 3.

5. Γέν. 3:18. Βλ. Κωνσταντίνιδου Γεωργ., «Νέον Λεξικὸν Ἀγίας Γραφῆς», σελ. 70.

Τάξις εἰκοστή δευτέρα: Κουκουρβιτώδη

Οἰκογένεια: Κουκουρβιτίδαι

75) ΚΙΤΡΟΥΛΛΟΣ ὁ ΚΟΙΝΟΣ¹ (*Citrus Vulgaris*)².

Ὀνομάζεται καὶ ὕδροπέπων. Γνωστὸν τὸ φυτὸν καὶ παρ' ἀρχαίοις, ὡς καὶ παρὰ Ρωμαίοις, ἀφοῦ ὁ Ἱπποκράτης συνίστα αὐτὰ ὡς δροσιστικά, ἀντιδιψικά καὶ ὑπακτικά. Ἐκτὸς τούτου, ὑπάρχει ποσότης φυτικοῦ ὕδατος ἀπηλλαγμένου ἐκ νοσογόνων μικροοργανισμῶν, διότι οὗτοι, λόγω τοῦ πάχους τῆς φλούδας των, ἀδυνατοῦν νὰ εἰσχωρήσουν. Τὸ φυτικόν του τοῦτο ὕδωρ καθαρίζει ἐπαρκῶς τὸ αἷμα.

Ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἤτο λίαν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διὰ τοῦτο καὶ πολὺ τὸν ἐπεθύμησαν εἰς τὴν ἔρημον.

76) ΚΙΤΡΟΥΛΛΟΣ ἡ ΚΟΛΟΚΥΝΘΗ³ (*Citrullus Colocynthis*)⁴.

Τὸ φυτὸν τοῦτο ἡ ἔρπει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῶν θάμνων καὶ φρακτῶν διὰ πολλῶν διακλαδιζομένων λεπτῶν ἐλικοειδῶν βλαστῶν, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὴν «ἀγγουρά». Ὁ καρπὸς εἶναι σφαιροειδής. Περιέχει μίαν μαλακὴν σπογγώδη πᾶσταν, ἡ ὁποία εἶναι ἐξόχως πικρά καὶ δηλητηριώδης. Εἶναι δὲ δραστικὸν καὶ καθαρτικόν, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ ἱατρικῶς. Οἱ καρποὶ του εἰς Παλαιστίνην ὁμοιάζουν μὲ πορτοκάλια, θέτουν δὲ εἰς πειρασμὸν ἐκείνους ποὺ τοὺς βλέπουν.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἀναφερόμενον ἐπροκάλεσε πολλὰς συζητήσεις. Τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ἀποκαλεῖ τοῦτο ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀνωτέρω τίτλον. Παρὰ τοῖς Ὁ' ὡς ἐν εἶδος στρογγύλης κολοκύνθης. Νῦν πολλοὶ πιστεύουν ὅτι εἶναι ἡ κοινὴ κολοκύνθη. Ὁ Pratt ὑπογραμμίζει ὅτι πρόκειται περὶ «σφαιρικοῦ ἀγγουριοῦ» καὶ εἶναι ἐκεῖνο τοῦ θαύματος τοῦ Ἑλισσᾶ⁵. Πράγματι δὲ τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται διὰ τοῦ καθωρισμένου ὀνόματος, δοθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Λινναίου. Δὲν εὐσταθεῖ, ὅμως, διότι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλισσᾶ καρποὶ εἶναι ἀρκετὰ μικροί, καλυπτόμενοι ὑπὸ ἀκανθῶν. Δὲν εἶναι δὲ δηλητηριώδεις. Ἡ ἐτυμολογία τῆς Ἑβραϊκῆς λέξεως ἀπὸ «Paka=διαχωρίζει ἢ ἐκσπᾶν ἀνοίγει», ἔχει νομισθῇ ὅτι ὑπαινίσσεται αὐτὸ τὸ κολοκύνθι τοῦ Ἑλισσᾶ. Ὁ ξηρὸς καρπὸς τῆς κολοκύνθης πάντως, ὅταν πατηθῇ, ἐπίσης ἐκρήγνυται μὲ «ἓνα ἐκρηκτικὸν θόρυβον» καὶ οὕτως ὁ ὑπαινιγμὸς θὰ ἡδύνατο νὰ

1. Καρπουζά-Πέπων.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 338 κ. ἐξ.

3. Κολοκυθά-Κολοκύνθη.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 338 κ. ἐξ.

5. Παράπ. εἰς Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.».

ἀποδοθῇ εἰς αὐτήν. Ὁ Karrythers ἔχει καλῶς θέσει τὴν ὑπόθεσιν, ὅταν λέγῃ: «Πολλὰ εἶδη Κολοκύνθης ἀγρίας ἀπαντῶνται εἰς Παλαιστίνην».

Ἐχει ἐπίσης ὑπάρξει σημαντικὴ διαφορὰ γνώμης ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ «κλήματος τῶν Σοδόμων» τοῦ Δευτερονομίου¹. Μερικοὶ συγγραφεῖς νομίζουν ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ *Sobanum Sodomeum* L. ἢ *Colotyopis Pyocera*, ἀλλὰ φαίνεται πολὺ περισσότερον πιθανὸν ὅτι τοῦτο ἦτο ἐπίσης ἡ κολοκύνθη. Ὁ Tristram λέγει: «Παρατήρησις τῆς σχετικῆς ἀφθονίας καὶ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῶν φυτῶν τῆς γειτνιαζούσης πρὸς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν περιοχῆς, θὰ μὲ ὁδήγῃ εἰς τὸ ἀντίθετον συμπέρασμα».

77) ΛΑΓΗΝΑΡΙΑ ἢ ΚΟΙΝΗ² (*Lagenaria Vulgaris*)³.

Φέρει φύλλα πλατέα καὶ σκιοφόρα, λεπτὰς καὶ μακροτάτας ρίζας μὴ προχωρούσας κατὰ βάθος, ἀλλὰ πλαγίως καὶ ἐπιφανειακῶς, διδὼ καὶ δὲν εὐδοκιμεῖ εἰς τὴν ξηρασίαν. Περιπεπλεγμένη εἰς κλῆμα, εἰς δένδρα ἢ σκελετούς, δίδει πλουσίαν σκιάν.

Τὸ ἀνωτέρω εἶδος, φυτευθὲν καὶ ἀναπτυχθὲν, ἐσκίασε τὸν προφήτην Ἰωνᾶν, περιπλεχθὲν εἰς τὸν ὑπὸ τῶν κλάδων σκελετὸν τῆς καλύβης τοῦ Ἰωνᾶ. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἀπεξηράνθη ἡ κολοκύνθη, πρὸς μεγάλην λύπην τοῦ προφήτου⁴.

Οἱ Ἀκύλας, Σύμμαχος, Θεοδοτίων ὁμιλοῦν περὶ «κισσοῦ». Τὸ Ἑβραϊκὸν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ «κίκι», ἐξ οὗ καὶ τὸ ρετσίνολαδον. Ἀπορρίπτονται ὅμως τὰ εἶδη ταῦτα, διότι αἴρεται ἡ δύναμις τοῦ θαύματος.

78) ΣΙΚΥΟΣ ὁ ΗΜΕΡΟΣ⁵ (*Cucumis Sativus*)⁶.

Ἡ φέρουσα ἐν Καρπάθῳ τὴν ὀνομασίαν «ἀγγουρά» (ἀγγουριά) παρουσιάζει διαφόρους ποικιλίας, ὡς «ξυλαγγουρά», «πικραγγουρά». Αὕτη παράγει καρποὺς μικροὺς ὡς 5 ἑκατοστά, οἵτινες κοπτόμενοι «τινάσσουν» ὑγρὸν εἰς τὸν ἀέρα. Θεωρεῖται βοτάνη ἱαματικὴ. Τὰ ἐπιθέτουν «κοπανιστά» εἰς τὰ «ἀποστήματα» καὶ εἰς τὸν ἱκτερον, κοινῶς «χρυσῇ», ροφοῦν τὸν χυμὸν ἀπὸ τὴν μύτην. Εἰς τὸ πρίξιμον τῶν ἀμυγδαλῶν τὰ ἐναποθέτουν ὡς κατάπλασμα. Τὰ «ἀγγούρια» χρησιμοποιοῦνται ὡς εὐφραντικὰ, δροσιστικὰ καὶ διεγερτικὰ τῆς ὁρέξεως.

1. Δευτερον. 32:33.

2. Φλασσά-Κολοκύνθη.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 341.

4. Ἰωνᾶ 4:6.

5. Ἀγγουρά-Σίκυος.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 341 κ. ἐξ.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἀναφέρεται¹ ὡς νοστιμωτάτη τροφή: «...τοὺς σικύους καὶ τοὺς πέπονους καὶ τὰ πράσα καὶ τὰ κρόμμυα καὶ τὰ σκόρδα». Μετὰ τὴν ἐτησίαν ἀνάπαυσιν ἐν Σινᾷ, ὁδοιπορήσαντες οἱ Ἰσραηλῖται ἤδη τρεῖς ἡμέρας, λόγῳ τοῦ κόπου καὶ τῆς στερήσεως τῶν τροφίμων γογγύζουν. Τὸ μάννα προκαλεῖ χορτασμὸν καὶ ἀηδίαν. Νέαι μεμψιμοιρίαι ἐκ τοῦ «ἐπιμύκτου» λαοῦ ἀκούονται. Αἰγύπτιοι ἠκολούθησαν τοὺς Ἰσραηλίτας κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὗτοι ζητοῦν ποικιλίαν, ἀλλαγὴν φαγητοῦ, «νοστιμωτάτην τροφήν». Παρέσυραν δὲ καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Καθίσαντες ἔκλειον. Ἐκφραστικωτάτη τυγχάνει ἡ εἰκὼν τῆς παιδαριώδους λαιμαργίας των. Ὁ-λίγοι ἐκεῖνοι, ἐπέδρασαν τόσον καὶ εἰς τόσους Ἰσραηλίτας. «Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ»². Ἡ τροφή, τὸ μάννα, δὲν τοὺς ἡὔχαριστει, διότι τὴν εἶχον συχνά· «ἀγγούρια», «πράσα» προτιμοῦν. Ἡ συχνὴ χρῆσις ὑποτιμᾷ τὴν ἀξίαν. Λόγος ἐπίσης γίνεται εἰς τὸν Ἡσαΐαν³, εἰς τὸν εἰσαγωγικόν του λόγον⁴, ἔθθα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκφράζει ὁ Προφήτης τὸ τρομερὸν κατηγορητήριον κατὰ τῶν ἀχαρίστων Ἰουδαίων. Εἰς τὸν στ. 8 θέλει νὰ τονίσῃ ὅτι μόνον ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶναι ὁρθία ἐν μέσῳ γενικῆς πέριξ καταστροφῆς, παρομοιαζομένη πρὸς καλύβην εἰς τὴν ὅποιαν παραμένει ὁ φύλαξ ἀμπελῶνος ἢ ἀγροῦ «μποστανιοῦ» ἐκ σικύων (ἀγγουριῶν). Ἐμφαίνεται ἡ ἐκ παλαιότητας ἐποχῆς μέριμνα διὰ τὴν καλλιέργειαν.

Τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς ιδιότητας τὰς ὁποίας προανφέραμεν, ἐπιβεβαιοῖ ἡ σύγχρονος βοτανικὴ. Ἡ εὐφραντικότης καὶ ἡ διέγερσις τῆς ὁρέξεως ὀφείλεται εἰς τὴν κυτταρίνην του, ἥτις χρησιμεύει ὡς ρυθμιστὴς τῆς λειτουργίας τοῦ πεπτικοῦ συστήματος. Ἡ προφύλαξις τοῦ «μποστανιοῦ», ἐκτὸς τῆς προστασίας ἐκ τῶν φυτοφάγων ζώων, σκοπὸν ἔχει καὶ τὴν προστασίαν ἀπὸ τὴν καταπάτησιν ἀνθρώπων.

Τὰ ἀγγούρια ἔχουν ἱαματικὰς καὶ φαρμακευτικὰς ιδιότητας, ὡς τὸνίζουσιν εἰδικοί βοτανολόγοι. Μέχρι πρό τιнос ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ἐναντίον τῶν πυρετῶν τῶν προκαλούντων ἀτονίαν καὶ ἀδυναμίαν καὶ κατὰ τῆς φλογώσεως τῶν μηνίγγων. Τὸ φυτικόν του νερὸ χρησιμοποιοῖται ὡς μεταλλικόν. Ὁ φλοιὸς των περιέχει βιταμίνας «B» ἀντινευρωτικὰς καὶ «A» ἀντισκορβουτικὰς, ὁ δὲ χυμὸς των περιέχει πλεῖστα ἅλατα. Ὁ Ἱπποκράτης συνίστα τὰς ἱαματικὰς των ιδιότητας: «Σύκιον πέπονος ἔνδον». Εἶναι διουρητικὰ καὶ ἐλαφρῶς ἥπατικά. Οἱ πάσχοντες ἐκ διαβήτου δύνανται νὰ γεύωνται τούτων, λόγῳ τῶν ὀλίγων ὕδατανθράκων τοὺς ὁποίους περιέχουσιν καὶ διότι δὲν περιέχουσιν καθόλου σάκχαρον.

4. Ἀριθμοὶ 11:5.

2. Α' Κορινθ. 5:6.

3. Ἡσ. 1:8.

4. Ἡσ. 1:31,

Τὴν ὀνομασίαν τοῦ «ἀγγούρι» ἔλαβεν ἀπὸ τὸ «ἄωρος» καὶ ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους. Κατάγεται ἀπὸ τὰς Ἰνδίας καὶ τώρα καλλιιεργεῖται πανταχοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώριζον καλῶς τὴν καλλιέργειάν του, ἦσαν δὲ ὀνομαστὰ τὰ τῆς Ἀττικῆς. «Ὡς οἰκείας καὶ συγγενοῦς τῷ συκίῳ τῆς γλυκύτητος» ἔλεγον. Διὰ τὰ ἀγγούρια τῆς κατωτέρας ποιότητος ἔλεγον: «Συκιὸς συῶν», διὰ χοίρους. Ἡ ἐτησία δὲ ἐμφάνις αὐτῶν ἀπετέλει γεγονὸς δημοσίας χρονολογίας. Ἔλεγον καὶ ἔγραφον: «Ἀρχομένων συκιῶν καὶ ληγουσῶν κολοκυνθῶν» ἐγένετο ἡ «τάδε» ἐκστρατεία ἢ μάχη¹.

Τάξις εἰκοστὴ τρίτη: Σύνανδρα

Οἰκογένεια: Σύνθεια

79) ANΘΕΜΙΣ ἢ ΚΟΤΟΥΛΑ ἢ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΚΗ² (Anthemis Cotula ἢ Palaestina)³.

Τόσον τὸ εἶδος τοῦτο τὸ ἄγριον, ὅσον καὶ τὸ ἡμερον χαμομήλι (Ματρικαρία τὸ χαμαίμηλον — *Matricaria Chamomilla*) ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν «Σύνθετα» καὶ εἰς τὴν τάξιν «Σύνανδρα». Λέγεται δὲ καὶ «τ' αἰ-Γιωργιοῦ τὸ λουλούδι». Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι χρησιμώτατον καὶ ἐξαιρετικὰ πολύτιμον. Τὰ ἄνθη του εἶναι ἀρωματικά. Φέρει πολλὰ στοιχεῖα, ὡς εἶναι ἀσβέστιον, κάλιον, μαγνήσιον καὶ αἰθέριον ἔλαιον. Ἐχει πλείστας θεραπευτικὰς ιδιότητας καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν. Μάλιστα δὲ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς σπουδαῖον ἀντιπυρετικόν. Ὁ Ἱπποκράτης τὸ θεώρει ὡς ἐμμηναγωγόν, κατὰ τῆς ὑστερίας καὶ τῆς λευκορροίας τῶν γυναικῶν. Νῦν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ Νήσῳ εὐρύτατα. Εἶναι εὐστόμαχον ἀντισπασμωδικόν τοῦ στομάχου, ἀντιαεροφαγικόν, εὐκοίλιον καὶ ὀρεκτικόν. Καταπαύει τοὺς πόνους, χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς λοιμώξεις, καταπραῖνει τὰς ὑστερίας καὶ τὰς ὑποχονδρικές ἐκδηλώσεις, τοὺς σπασμούς, διευκολύνει τὴν ἐμμηνορροίαν, προσφέρει ἄφθονον γάλα εἰς τὴν λεχώ, διεγείρει τὴν κυκλοφορίαν. Ἐξωτερικῶς, ἀφρόβως δυνάμεθα νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὰς «καοῦρες», μὲ ἐπιθέματα καὶ πλύσεις μὲ τὸ ἔγχυμα ἢ τὸ «βραστάρν». Τὰ πρηξίματα, ὁ πονόδοντος, τὰ σπειριὰ καὶ τὰ ἔλκη, ὅσα ρέπουσιν πρὸς τὴν σαπίλαν, ἅπαντα ταῦτα θεραπεύονται σχεδὸν ἀποτελεσματικῶς. Ἐχει ἐνέργειαν ναρκωτικὴν καὶ καταπραϋντικὴν, προκαλεῖ ὕπνον καὶ «μούδιασμα». Ἡ κατάχρησις ἀπαγορεύεται, διότι προκαλεῖ καρδιακοὺς παλμούς, «ζαλάδες» καὶ δυσκοιλιότητα.

1. Ἀ ν ὸ η Ἐ μ μ., «Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Β', σελ. 7.

2. Ἀγριοχαμομήλι κρίνον τοῦ ἀγροῦ.

3. Μ ι χ α η λ ῖ δ ο υ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ Μ ι χ., «Λεξικὸν Καρπάθου», σελ. 412.

Εἰς τοὺς παῖδας προκαλεῖ ἐγκεφαλικάς ὑπαιμῖας, βλάπτει τοὺς πληθωρικούς καὶ εἰς τὰς εὐαισθήτους γυναικας προκαλεῖ ἐπιμόνους κεφαλαλγίας, ἀϋπνίας, «τρεμοῦλες». Ἐπαλήθευσις τῶν ἀνωτέρω δύναται νὰ ἀναφερθῇ ἡ Καρπαθιακὴ φράσις «Νὰ τοῦ βράσης ἐμμετὶ (λίγο) χ-χαμομήλι ν-νὰ μτσῆ νὰ ἐνῇ (νὰ γίνη) καλὰ». Ἐπειδὴ δὲ συλλέγεται κατὰ τὸν Μάρτιον, λέγεται ὑπὸ τῶν Καρπαθίων «μερτούλλι»¹.

80) ΑΨΙΝΘΙΟΝ τὸ ΚΟΙΝΟΝ ἢ ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ τὸ ΑΨΙΝΘΙΟΝ² (Artemisia Absinthium)³.

Ἐν Καρπάθῳ φέρει καὶ ὀνομασίας, ὡς «ἀψιθέα», «θαψιθά», «σαψιθά». Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν συνθέτων. Ἐξ αὐτῆς παρῆγον ἐν Καρπάθῳ εἶδος ποτοῦ, κοινῶς ἀψέντι, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ εἰς τὴν Γαλλίαν παρῆγον τὸ ἴδιον μὲ δυνατότερας ἰδιότητος. Περιέχει μεγάλην ποσότητα οἰνοπνεύματος, διὸ καὶ ἐπιβλαβὲς θεωρεῖται, ἡ δὲ κατάχρησίς του προκαλεῖ παρομοίαν μὲ τὸν ἀλκοολισμὸν ἀσθένειαν. Ἔχει καὶ θεραπευτικὰς ἰκανότητας, εἶναι εὐστόμαχον, ὀρεκτικόν, τονωτικὸν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, διουρητικόν, ἀντιπυρετικόν, οἱ δὲ κτηνίατροι τὸ χρησιμοποιοῦν ἐναντίον τῆς καχεξίας τῶν προβάτων. Ἔχει γεῦσιν πικροτάτην, διὸ καὶ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Βίβλον διὰ τὴν πικρὰν αὐτοῦ ἰδιότητα.

Εἰς τὸ Δευτερονόμιον καὶ Ἱερειαν⁴ μεταφορικῶς σημαίνει πᾶν πικρόν, ἀηδὲς καὶ καταστρεπτικόν. Εἰς τὰς Παροιμίας⁵ οἱ καρποὶ τῆς ἀσεβείας καλοῦνται «πικρότεροι χολῆς» καὶ κατὰ τὴν μετάφρασιν «πικροὶ ὡς ἀψίνθιον». Εἰς τὸ Ἀμώς⁶ τέλος, ἡ ἀδικία καὶ ἡ δουλεία παραβάλλονται πρὸς τὸ ἀψίνθιον καὶ τὴν χολήν⁷.

81) ΚΙΧΩΡΙΟΝ τὸ ΑΚΑΝΘΩΔΕΣ⁸ (Cichorium Spinosum)⁹.

Εἶναι πολυετὲς ἀκανθωτὸν φρύγανον μετὰ πολλῶν κλάδων. Φύεται εἰς παραθαλασσίους τόπους, γνωστὸν εἰς πολλὰς νήσους, ἰδίως εἰς τὰς Κυκλάδας, μὲ ποικίλας ὀνομασίας¹⁰.

1. Μιχαηλίδου-Νουάρου Μιχ., «Λεξικὸν Καρπάθου», σελ. 412.

2. Ἀψιθά-Χολή.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 346.

4. Ἱερειμ. 9:15.

5. Παροιμ. 5:4.

6. Ἀμώς 5:7. 6:12.

7. Κωνσταντινίδου Γεωργίου, «Νέον Λεξικὸν Ἀγίας Γραφῆς», σ. 167.

8. Σταμνάγγαθο-Πικρίς.

9. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 343.

10. Βιβλικαὶ Παρ. εἰς τὸ «Κιχ. Φαρμακευτικόν».

82) KIXΩPION τὸ INTYBON¹ (Cihorium Intibum)².

Γνωστὸν καὶ ὡς «πικροράδικον». Δὲν εἶναι ἐντυπωσιακὸν φυτὸν. Ἡ ρίζα του, ὅταν καβουρδισθῇ καὶ ἀλεσθῇ, δίδει ἀφέψημα ὅμοιον μὲ τὸ τοῦ καφέ³.

83) KONIZA τὸ ELLENION⁴ (Inula Helenium)⁵.

Φυτὸν ποῦδες, πολυετές, φαρμακευτικὸν καὶ ἀνθοκομικόν. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Συνθέτων. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀναφέρεται τὸ ἐλένιον τῶν ἀρχαίων, τοῦ ὁποῦ ἡ «ὑπόπικρος, ἰνώδης, μεγάλη, ὑποδριμεῖα» ρίζα, κατὰ Διοσκουρίδην, ἔχει πικροτάτην οὐσίαν, τὴν ἰνουλίνην, ἡ ὁποία εἶναι τονωτική. Εἶναι ἐπίσης μελισσοτροφικὸν φυτὸν. Εἶναι μαλακτικόν, διουρητικόν, ἀποχρεμπτικόν, ἐμμηναγωγόν. Τὸ «βραστάρ» καὶ τὸ βάμμα συνιστῶνται εἰς τὴν ἔμφραξιν τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν καὶ τὸ ἄσθμα. Εἰς ἐξωτερικὴν χρῆσιν, ὡς ἀλοιφαὶ εἰς λειχήνας καὶ πληγὰς. Εἰς περίπτωσιν ἀδρανείας τοῦ στομάχου, χρησιμοποιοῦμεν τεμάχια ρίζης εἰς τὰ γεύματα⁶. Τοὺς κλάδους τοῦ φυτοῦ τούτου ἐν Καρπάθῳ χρησιμοποιοῦν διὰ νὰ ἐκδιώξουν τὰς κνίπας (μύρμηγκες μικροὶ) ἐκ τοῦ καματεροῦ (βομβύκων)⁷. Φέρει δυσάρεστον ὁσμὴν.

Περὶ κονίζης γίνεται λόγος εἰς τὸν Ἡσαΐαν⁸ «καὶ ἀντὶ τῆς στοιβῆς ἀναβήσεται κυπάρισσος, ἀντὶ δὲ τῆς κονίζης ἀναβήσεται μυρσίνη» καὶ ἔσται Κύριος εἰς ὄνομα καὶ εἰς σημεῖον αἰώνιον καὶ οὐκ ἐκλείψει». Ἀντὶ λοιπὸν τῆς κονίζης, ἐχούσης δυσάρεστον καὶ βαρεῖαν ὁσμὴν, θὰ φυτρώσῃ ἡ εὐώδης μυρσίνη, ἐξ ἧς κατεσκεύαζον στεφάνους. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ γραμματικῶς, ἀλλὰ ποιητικῶς, ἵνα δηλωθῇ ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ κακοῦ. Ἡ νέα ἔξοδος ἐκ Βαβυλώνης θὰ γίνῃ ὅχι δι' ἐρήμου ὡς ἡ παλαιά, ἀλλὰ δι' ἀνθισμένων τόπων. «Μυρσίνην εὐωδεστάτην καὶ κυπάρισσον ὑψηλοτάτην νοήσεις: ἀντὶ κακίας δικαιοσύνη ἀναβήσεται, ἀντὶ ἀκολασίας σωφροσύνη καὶ ἀπαξιαπλῶς ἀντὶ πονηρίας ἀρετή»⁹.

1. Ροῦτσιε-Πικρίς.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 343.

3. Βιβλικαὶ παρατηρήσεις οἶαι καὶ εἰς τὸ «Ταράξιον τὸ Φαρμακευτικόν».

4. Ἀκόνιζα-Κόνιζα.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 343 κ. ἐξ.

6. Ἀνάση Ἑμμ., «Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Α', σελ. 169.

7. Μιχαήλιδου-Νουάρου Μιχ., «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα τῆς Καρπάθου», τόμ. Β'.

8. Ἡσ. 55:13.

9. Εὐσ. Καισ.

84) ΛΑΚΤΟΥΚΑ ἢ ΕΛΩΔΙΜΟΣ¹ (Lactuca Sativa)².

Γνωστὸν εἶναι τὸ φυτὸν τοῦτο καὶ μὲ τὴν ὀνομασίαν «θρύαξ ὁ ἡμερος». Εἶναι τὸ πλέον διαδεδομένον εἰς τὸν κόσμον «σαλατικόν». Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ἐκ τοῦ Amrus-Ulus, ἐξ αὐτοῦ καὶ κύριον ὄνομα γυναικός: τὸ Μαρούλι, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἐρχόμενον ἀπὸ τὸ Μάρα-Μαρία-Μαρόλλι. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Νότιον Εὐρώπην καὶ καλλιεργεῖται ἀπὸ εἰκοσι καὶ πλέον αἰῶνας. Ἔχει χρησίμους ιδιότητες. Ὁ γαλακτώδης χυμὸς τούτου καὶ τοῦ ἀγρίου ἔχει πικρὰν οὐσίαν, τὴν θρακιδίνην, τὴν μαννίτην ἀσπαραγίνην, λεύκωμα, ρητίνην, κηρόν. Ἡ θρακιδίνη ἐξασφαλίζει ὕπνον ἥρεμον ἀπὸ τὰς γενετησίους διεγέρσεις, εἶναι ἐλαφρῶς ἀναισθητικὸν καὶ καταπραϋντικὸν τῶν πόνων³.

85) ΤΑΡΑΞΑΚΟΝ ἢ ΡΑΔΙΚΙ τὸ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ⁴ (Taraxacum Offinale)⁵.

Φύεται ἐκτὸς τῶν πόλεων, εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν. Τρώγεται ὡς λαχανικόν. Ἀπὸ τὸ ἐκχύλισμα τῶν ριζῶν παρασκευάζονται «γάπια» τονωτικὰ καὶ διεγερτικὰ τῆς ὁρέξεως. Συνιστᾶται ἐπίσης κατὰ τῆς δυσκοιλιότητος, τῆς παρακρατήσεως τῶν οὐρῶν καὶ τοῦ χρονίου ἐκζέματος.

Ἀρκετοὶ σχολιασταί, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Σμῖθ⁶, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φυτοῦ. Ἐπιμένουν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἡδύσμου, ἀλλ' ὑπῆρξαν φυτὰ ὡς τὸ μαρούλιον, ἀντίδιον, ραδίκι καὶ ξυλολάπαθον, τρωγόμενα ὡς σαλάτα. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι ἀγριοβότανα εὐρείας διαδόσεως, κοινὰ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν, ἐπομένως δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ἀπορρίψωμεν ἀπάσας τὰς ἀπόψεις ὅτι πρόκειται περὶ τούτου, διὰ τὰ πικρόχορτα, τὰ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἐσθιόμενα. Ὁ Pratt⁷ ἰσχυρίζεται ὅτι πρόκειται περὶ τῶν ἀντιδίων. Πλεῖσται ὅμως προσωπικότητες, βοτανολόγοι, παραδέχονται ὅτι τὰ ἀντίδια εἶναι ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ εἶναι ἀμφίβολον ἂν θὰ εἶχεν εἰσαχθῇ εἰς Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσέως ἢ ἂν τὸ ἐμπόριον τούτου ἦτο ἀνεπτυγμένον. Τὸ ἀντίδιον δὲν εἶναι μεγάλης ἀντοχῆς, διὰ νὰ διατηρηθῇ κατὰ τὸ μακροχρόνιον ταξίδιον των. Ὁ Πόστ συνηγορεῖ κατὰ τοῦ ἀντιδίου,

1. Μαρούλι-Πικρίς.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 344.

3. Ἀν., τόμ. Β', σελ. 82.

4. Ἀουρία ἢ ραδική-Πικρίς.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 356.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 299.

7. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 268.

διότι σπανίως καλλιεργείται εις τοὺς Ἱεροὺς Τόπους. Ἡ κ. Barnevele λέγει ὅτι τὸ «καθιερωμένον βιβλικὸν λεξικὸν» ἀναγνωρίζει τὰ πικρόχορτα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα ὡς ἀντίδια, κιχώρια, μαρούλια καὶ ὕδατοκάρδαμα (Nasturtium Officinale). Εἷς τινες Εὐρωπαϊκὰς χώρας σήμερον τὸ ἀλογοράπανον ἀντικαθιστᾷ τὰ παροδοσιακὰ ἀγριόχορτα κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα. Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπέκτησαν τὴν συνήθειαν νὰ τρώγουν πικρόχορτα μετὰ τοῦ ἄρτου ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, ὅτινες τοῦτο ἐσυνήθιζον συχνά. Περισσότερον ὁμως φαίνεται ἀκριβὲς ὅτι ἅπαντα τὰ ἀγριόχορτα, πλὴν τοῦ ἀλογοραπάνου, ἐχρησιμοποιοῦντο ὄντως οὕτω. Μᾶλλον ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσέως. Ὁ Tones υποστηρίζει κατηγορηματικῶς ὅτι «πέντε πικροβότανα ἐτρώγοντο μὲ τὸν Πασχάλιον ἄμνόν. Ταῦτα ἦσαν: τὸ μαρούλι, τὸ ἀντίδιον, τὸ κιχώριον, ὁ ἡδύοσμος καὶ ἕτερον ἓν, μὴ εἰσέτι ἀναγνωρισθέν». Ἐν Καρπάθῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τὸ γένος κιχώριον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐν ἀφροδισιακὸν καὶ μάλιστα ὁ καρπὸς του, ἐὰν δοθῇ ὑπὸ ἐραστοῦ τινος εἰς τὴν ἐρωμένην του ἢ ἀντιθέτως, θὰ ἐπενήργει ὡς ἐρωτικὸν ποτὸν καὶ θὰ ἠϋξανε τὴν ζέσιν των.

ΚΛΑΣΙΣ: ΜΟΝΟΚΟΤΥΛΗΔΟΝΑ

Τάξις πρώτη: Λειριανθῆ

Οἰκογένεια πρώτη: Λειριίδαι

86) ΑΛΟΗ ἢ ΣΑΚΟΤΡΙΝΑ¹ (Aloe succotrina)².

Τὸ ὄνομα «aloe» προέρχεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ «alloch» καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ «chalal» (λαμπρός). Γνωστὸν καὶ εἰς τὴν νῆσον μας τὸ φυτὸν τοῦτο μὲ τὴν ὀνομασίαν «ἀλός». Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας ἀλόη. Εὐχρηστον εἶναι εἰς τὴν Νῆσον μας διὰ τὰς θεραπευτικὰς ιδιότητας τὰς προερχομένας ἐκ τῶν φύλλων τῆς ἀλόης. Τὰ φύλλα τῆς ἐχρησιμοποιοῦν διὰ τὰς «λειχῆνας» καὶ ἄλλα δερματικὰ παθήματα, πληγὰς, πρηξίματα κ.λπ. Τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὑγρὸν ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ὀφθαλμικῶν παθήσεων³.

Αἱ «ἀλόαι» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦσαν πιθανῶς εἴτε τὰ «ἀετόδενδρα», εἴτε (εἶδος) κοκκινόξυλον. Ἀλλὰ τὰ προσκομισθέντα ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου διὰ τὴν βαλσαμωσιν τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ ἦσαν ἀναμφιβόλως αἱ ἀληθεῖς ἀλόαι. Ὁ συμπυκνωμένος χυμὸς τῶν ἀλοῶν αὐτῶν σχηματίζει τὸ καθαρι-

1. Ἀλός-Ἀλόη.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 363.

3. Μιχαήλίδου - Νουάρου Μιχ., «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου», τόμ. Γ', σελ.

κὸν φάρμακον. Τοῦτο ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν ἐξαιρετικῶς τελειοποιηθεῖσαν τέχνην τῶν τοῦ βαλσαμώματος. Ἡ ὁσμὴ τοῦ ἱατρικοῦ τούτου δὲν εἶναι εὐχάριστος καὶ ἡ γεῦσις αὐτοῦ πολὺ πικρά. Σήμερον χρησιμοποιεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν κτηνιάτρων ὡς φάρμακον δι' ἀσθeneίας ἵππων. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων συγγραφέων συμφωνοῦν ὅτι ἦσαν ἀληθεῖς ἀλόαι, ὁ Γκρόσερ¹ τὰς θεωρεῖ ὅτι ὑπῆρξαν αἱ ἴδιαι ἀλόαι μὲ ἐκείνας τὰς ὁποίας ἀναφέρει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἐνῶ ὁ Σάρ² δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναγνωρίσῃ κανὲν ἐκ τῶν φυτῶν τούτων, τῶν μνημονευμένων εἰς τὴν Βίβλον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Αἱ χρησιμοποιούμεναι Ἑβραϊκαὶ λέξεις εἰς τὴν Π. Διαθήκην εἶναι «ἀχάλιμ» καὶ «ἀχάλοθ» ἢ «ἀχάλοτ», ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ λέξις ἢ χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Νικοδήμου εἶναι ἀλόη. Αὕτη κατάγεται ἐκ τῆς νήσου Σοκότρα, κειμένης ἔξωθεν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τὸ στόμιον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ δὲ ὄνομά της ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ὀνόματος τοῦ φυτοῦ «ἀλλόεχ». Τὸ ὅτι τὸ παρασκευάσμα τοῦτο καὶ ἡ σμύρνα ὑπῆρχον πολὺ δαπανηρὰ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὑπονοεῖται εὐκόλως, διότι ὁ Νικόδημος ἐθεωρεῖτο εἰς ἐκ τῶν πλουσίων συνανθρώπων του. Τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ εἶδος «ἀλόη ἢ Ἀμερικανικὴ», ἥτις καλεῖται ἑκατοντάφυτον.

Τὸ γένος ἀλόη περιλαμβάνει περὶ τὰ 200 ποώδη, θαμνώδη καὶ τινα δενδρώδη, μὲ ὅλα τὰ γνωρίσματα προσαρμογῆς πρὸς τὸν ξηροφυτισμόν. Παρ' ὅλον ὅτι ὅλα τὰ εἶδη ἔχουν, ὅπως γενικῶς τὰ μονοκοτυλήδονα φυτὰ, κλειστάς καὶ διασπάρτους ἡμιαγγειώδεις δεσμίδας, ἐν τούτοις τὰ δενδρώδη εἶδη παρουσιάζουν δευτερογενῆ κατὰ πάχος αὐξήσιν, ἥτις ὅμως προέρχεται ἀπὸ κάμβιον εὐρισκόμενον ἔξωτερικῶς τῆς ἡμώδους μοίρας.

87) ΑΛΛΙΟΝ τὸ ΕΔΩΔΙΜΟΝ³ (Allium Sativum)⁴.

Εἶναι γνωστὸν τὸ εἶδος τοῦτο εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Σκύθαι, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἐκαλλιέργουν ἰδιαιτέρως τοῦτο. Ἡ ἰδιάζουσα ὁσμὴ καὶ γεῦσις του ὀφείλεται εἰς εἰδικὸν αἰθέριον ἔλαιον. Ὁ Διοσκουρίδης καὶ ὁ Πλίνιος τὸ ἐθεώρουν ὡς φάρμακον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ὀφειν, κατὰ τῆς λέπρας, τοῦ ἀσθματος, τῆς ταινίας, ὡς ἀντιοδονταλγικόν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐξήχθη ἐκ τοῦ χυμοῦ τοῦ σκόρδου ἀντιβιοτικὴ οὐσία, ἡ ἀλικίνη. Ὑπερβολικὴ χρῆσις τοῦ σκόρδου προκαλεῖ εἶδος ἀλλεργίας ὀνομασθείσης ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους «σκορδινισμός»⁵.

1. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», παραπ. 146.

2. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», παραπ. 123.

3. Σκόρδος-Σκόρδος.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 263.

5. Βιβλικάι παρατηρήσεις ὡλαὶ καὶ εἰς τὸ κρόμμυον.

88) ΑΛΛΙΟΝ τὸ ΚΡΟΜΜΥΟΝ¹ (Allium Cepa)².

Ἐν Καρπάθῳ φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν «κρομμύ», φυτόν τε καὶ καρπός, τὰ δὲ φύλλα τούτου «κρομμυόφυλλα». Ποικιλίαι: ἀσπροκρόμμυον, κοκκινोकρόμμυον, μάννες, ἥτοι μεγάλα κρόμμυα ξηρά, τὰ ὅποια κόπτουν ἐγκαρσίως, τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ ἔχον τὴν κεφαλὴν φυτεύουν. Ἐκ τούτων προέρχονται οἱ παππάκοι, καυλοὶ ὑψηλοὶ ἐνὸς μέτρου ὕψους, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων εὐρίσκονται οἱ σπόροι, οἱ παρὰ Καρπάθῳ ὀνομαζόμενοι «μελάθθι», ἐκ τοῦ χρώματος. Ἀπὸ τὸ «μελάθθι» θὰ προέλθῃ τὸ «κοκκάρι» καὶ ἀπὸ τὸ «κοκκάρι» τὸ κοινὸν «κρομμύδι». Ἄπας ὁ κύκλος, ἥτοι «μάννες», «μελάθθι», «κοκκάρι» καὶ κρομμύ», θὰ ἐχρειάζετο τρία καλοκαίρια διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κρεμμύδι, ἐὰν ὁ κηπουρὸς ἀνέμενε τὴν κατὰ χρονολογικὴν ἐξέλιξιν ἄλλεπάλληλον σποράν. Τί γίνεται ὁμοῦ; Ὁ κηπουρὸς φυτεύει συγχρόνως καὶ ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν καί, ὡς εἶναι φυσικόν, ὁ κύκλος συντομεύεται.

Τὸ κρόμμυον ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς πρακτικὸν θεραπευτικὸν μέσον εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ ἐνεφανίζετο ὁ παρὰ τὴν Κάρπαθον γνωστὸς «Διάφονας», τὸ σπειρί, ἡ μαύρη, ὁ συνὼν ἢ δοθιήν. Ἡ μεταβολὴ τοῦ «δοθιήν» εἰς «διάφονα», ἔχει λόγον τὴν ἐπίδρασιν τῆς προθέσεως διὰ εἰς διὰ καὶ παρετυμολογικὴν συνεκδοχὴν πρὸς τὸ φόνος-φονιάς, χαρακτηριστικὸν παντὸς κακοῦ καὶ ἀγρίου τὴν ὕψιν. Ἡ ἐναλλαγὴ ἄλλως τε τοῦ θ-φ ἅπαντ' ἐν τῷ Καρπαθιακῷ ἰδιώματι, ὡς π.χ. θηκάρι-φηκάρι. Εἰς τὸν «διάφονα» λοιπὸν θέτουν κρομμύδι ψημένον, πίσσα καὶ ζυμάρι, ὅποτε γίνεται διάνοιξις καὶ διὰ νὰ ἐξαχθοῦν τὰ ὑγρὰ θέτουν σάπωνα καὶ ζάχαριν³.

Τὸ κρόμμυον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τροφὴ ἐκτενῶς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωυσέως, ὡς καὶ σήμερον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην. «Ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἡσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεὰν καὶ τοὺς σικύους καὶ τοὺς πέπονας καὶ τὰ πράσα καὶ τὰ κρόμμυα καὶ τὰ σκόρδα»⁴. Τὸ «μάννα», ἡ τροφή των ἡ καθημερινή, δὲν ηὐχαρίσται τούτους. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην τῆς Γραφῆς ἐπικυροῦν πλείστοι, ὡς εἶναι ὁ Πόστ, λέγων: «Τὸ κρόμμυον καλλιεργεῖται παντοῦ εἰς τὴν περιοχὴν». Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ δι' ἐπιγραφὴν τινα ἥτις ἀνευρέθη εἰς τὴν μεγάλην πυραμίδα τοῦ Χέοπος ἢ Κούφου, καθ' ἣν ἀνεγράφετο ὅτι ἐπληρώθη τὸ ποσὸν τῶν 1600 ἀργυρῶν ταλάντων διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐργατῶν μὲ κρόμμυα, σκόρδα καὶ ραπάνια, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κτισίματος τῆς Πυραμίδος. Τοῦτο δίδει σχετικὴν ἰδέαν διὰ τὴν κατανάλωσιν τῶν εἰδῶν τούτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς οἰκοδομῆσεως τῆς Πυραμίδος, περὶ

1. Κρομμύ-Κρόμμυον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 371.

3. Μιχαηλίδου-Νοῦ ἄρου Μιχ., «Λεξικὸν Καρπάθου» εἰς οἰκεῖον μέρος.

4. Ἀριθμοὶ 11:5.

τὸ 3700 π.Χ. Ὁ Χάσελκλουιστ¹ λέγει: «Οἰοσδήποτε ἐδοκίμασε κρόμμυα εἰς Αἴγυπτον, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τίποτε δὲν τρώγεται πλέον εὐχάριστα».

89) ΑΛΛΙΟΝ τὸ ΠΡΑΣΟΝ² (Alium Porrum)³.

Καλλιεργεῖται τόσον εἰς τοὺς λαχανοκήπους, ὅσον καὶ εἰς ἀγρούς. Εἶναι ἐν ἐκ τῶν κοινῶν λαχανικῶν, τρώγεται κατὰ ποικίλους τρόπους, προστίθεται δὲ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα φαγητά, ὡς ὀρεκτικόν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως ἐτρώγετο ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν ἔρημον⁴.

90) ΑΣΦΟΔΕΛΟΣ ὁ ΜΙΚΡΟΚΑΡΠΟΣ⁵ (Asphodelus Microcarpus ἢ Ornithogalum Umbellatum)⁶.

Ὁ ἀσφόδελος ὡς φυτὸν ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Λειριδῶν. Ἀσφόδελος εἶναι λέξις προϊστορικῆς, ἀγνώστου ἐτυμολογίας. Ἡ παραγωγή της πιθανὸν ἀπὸ τὸ στερητικόν -α καὶ σφόνδυλος — Σφόδελος — σπόνδυλος, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν κονδύλων ἢ ἐκ τοῦ ὅτι, ὅπου φύεται, κυριαρχεῖ ἀπολύτως καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν βλάστησιν εἰς ἄλλο φυτόν. Μεταφορικῶς ἐν Καρπάθῳ ἀναφέρεται ἐπὶ ἀνθρώπου ἰσχυοῦ καὶ λεπτοσώμου, ὡς τὸ φυτόν. Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ φράσις: «αὐτὸς ἑὶα ὁ Γιαννῆκος ὁ ἀσπέτιλλας» («καὶ τὰ πόδια τοῦ Ἑρνιοῦ (Εἰρήνης) εἶναι σὰν τοῦ ἀσπέτιλλας»). Σύνθετον: ἀσπετιλλοπότης (πόδης), «ἀσπετιλλοπόδιον εἶναι τ' ἀρνί σου...».

Ὁ ἀσφόδελος ἦτο γνωστὸς ἀπὸ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους. Ἀναφέρεται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν «Ὀδύσειαν», εἰς τὸν γυρισμὸν τῆς σκιᾶς — ψυχῆς τοῦ Ἀχιλλέως — εἰς τὸν Ἀδην, ὅταν μὲ «θεόρατες δρασκελιές» διέρχεται τὸ λιβάδι μὲ τοὺς ἀσφοδέλους. «Ψυχὴ δὲ ποδόκειος Αἰακίδαιο φοῖτα μακρὰ βιβᾶσαι κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα»⁷. Ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ βιβλίον του «Ἔργα καὶ ἡμέραι» ἀναφέρει τὸν ἀσφόδελον ὡς ἀποκλειστικὴν τροφήν ἀνάγκης τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πεινασμένων ἀνθρώπων. Εἰς τὸ σημεῖον εἰς δ ἀναφέρει δι' εὐτυχισμένην ζωὴν λέγει· «ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει καλὴ καρδιά, ὑπάρχει καὶ χαρὰ καὶ εὐτυχία, ἔστω καὶ ἂν τρέφονται μὲ σφερδιούκλια καὶ μολόχες». «Οὐδ' ἴσασι... οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδελῷ μέγ' ὄνειαρ»⁷. Εἰς τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν ὁ Θεόφραστος εἰς τὸ «Περὶ φυτῶν Ἱστορίας» βιβλίον του, ἔκδοσις Loeb, London 1961, τόμ. 2, ἀναφέρει καὶ περιγράφει· «Ὁ μὲν ἀσφόδελος

1. Μ.Σ.Α., «Ρ.Β.», παραπ. 268.

2. Πλάσσον-Πράσσον.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 371 κ. ἑξ.

4. Βιβλικαὶ παρατηρήσεις οἷαι εἰς τὸ κρόμμυον.

5. Ἀσπέτιλλας (Ἀσπορδούκλας) — Ἀσφόδελος.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σ. 363.

7. Ἡσίοδος, «Ἔργα καὶ ἡμέραι», παρ. 30-40.

μακρὸν καὶ στενότερον καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει τὸ φύλλον»¹. Ἡ συνήθεια νὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τροφήν τὴν ρίζαν τοῦ ἀσφοδέλου, καθὼς καὶ τὰς ρίζας τῶν ἄλλων κονδυλορίζων καὶ βολβορίζων φυτῶν οἱ ἄνθρωποι τῆς Προϊστορικῆς ἐποχῆς, ὡς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, διὰ νὰ δαμάσουν τὴν πείναν των, εἶναι «ἀπομεινάρυ» τῆς ἐποχῆς τῆς ἀγριότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὁπότε ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐλάμβανε τὴν τροφήν του ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὰ ἄγρια ζῷα. Τὸ φυτὸν δὲ τοῦτο συνεδέθη καὶ μὲ τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν. Ἐπίστευον ὅτι αἱ ψυχαί, σκιαὶ τῶν τεθνεώτων, εἶχον ἀνάγκην τροφῆς, ὡς δὲ μοναδικὴν τροφήν παρεδέχοντο τὰς πατάτας τοῦ ἀσφοδέλου. Ἡ συνήθεια τῶν Δηλίων (ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ «Συμπόσιον») νὰ προσφέρουν ὡς προσφοράν εἰς τὸν ναὸν τῆς Πρώτης (θεᾶς) «ὑπομνήματα τροφῆς καὶ δείγματα μετ' ἄλλων εὐτελῶν καὶ αὐτοφυῶν, μαλάχην καὶ ἀσφόδελον», εἶναι δηλωτικὸν τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἀσφόδελος ὡς τροφή. Τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν τὸ ἔθιμον νὰ φυτεύουν πέριξ τῶν τάφων τῶν νεκρῶν ἀσφοδέλους, ἦτο ἓνα κατάλοιπον τῶν προϊστορικῶν λατρευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ συνηθειῶν. Κυρίως ἀπὸ τῆς Ἱποκρατικῆς ἐποχῆς καὶ μετέπειτα ἀρχίζει νὰ χρησιμοποιῆται ὡς φάρμακον. Νῦν οἱ κάτοικοι τῆς Καρπάθου — καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος — χρησιμοποιοῦν τὴν ρίζαν τοῦ πρὸς θεραπείαν φλεγμονῶν πυορροουσῶν πληγῶν, τοῦ τριχοφάγου κ.ἄ. Οἱ σπόνδυλοι τοῦ χρησιμοποιοῦνται πρὸς τροφήν τῶν ζώων. Ἀπὸ τοὺς κονδύλους τοῦ δύναται νὰ ἐξαχθῇ οἶνό-πνευμα.

91) KPINON ἢ ΛΕΙΠION τὸ ΠΑΛΛΕΥKON² (Lirium Candidum)³.

Ἐν Καρπάθῳ σκρίνος, ὁ καὶ σκρίνιος: τὸ γνωστὸν ἄνθος κρίνος, ὁ ἀρχαῖος κρίνος, κρίνιον, ἴρις. Ἡ τοπικὴ ὀνομασία του καὶ δὴ τὸ προστεθὲν —σ προῆλθεν ἐκ τῆς συναφείας: τοὺς κρίνους, οἱ σκρίνοι, ὁ σκρίνος. Εἶναι ὁ κοινῶς λεγόμενος εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος «κρίνος τῆς Παναγίας». Συναντᾶται αὐτοφυῆς ἰδίως εἰς τὰ ὄρεϊνὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὸν Λίβανον καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην. Εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα φυτὰ τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ διακοσμητικούς σκοπούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὠνόμαζον τοῦτο λείριον καὶ εἶχον ἀφιερῶσαι τοῦτο εἰς τὴν Ἥραν, ἐπίστευον δὲ ὅτι εἶχε βλαστήσει ἀπὸ σταγόνα γάλακτος τῆς θεᾶς. Εἰς τὴν Κρήτην διάφοροι ἀπεικονίσεις εἰς ἀγγεῖα, τοιχογραφίας κ.λπ. ἀποδεικνύουν ὅτι ἤδη ἀπὸ τὸ 1700 π.Χ. τὸ φυτὸν ἦτο γνωστόν, αἱ παραστάσεις δὲ τοῦ κρίνου δὲν ἦσαν ἀπλῶς διακοσμητικαί, ἀλλὰ συνεβόλιζον τὴν ἰδίαν τὴν Νῆσον. Εἰς τὴν Ἰλιάδα ἀναφέρεται ὅτι ὁ Αἴας ἦτο λευκὸς ὡς τὸ λείριον.

1. Θεόφραστος 7-13-Γ.

2. Σκρίνος-Κρίνον.

3. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 363.

Ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Βρίθκει δὲ ἡ Ἱερὰ Γῆ ἐκ τούτου. Ἀναφέρεται συνήθως ὡς διάκοσμος τοῦ Ναοῦ¹. Εἰς τὸ Ἄσμα τοῦ Σολομῶντος τὸ κρίνον φέρεται ὡς σύμβολον ὠραιότητος. Ἐξαίρεται δὲ δι' αὐτοῦ καὶ ἡ νύμφη καὶ αἱ χάριτες αὐτῆς². Τὰ κρίνα παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σπουδαιοτάτης διδασκαλίας. «Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει: οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, ὀλιγόπιστοι;»³.

Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ νέα θρησκεία ἀφιέρωσε τὸ κρίνον εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ τὸ ἐθεώρησεν ὡς σύμβολον τῆς ἀγνότητος, τῆς καθαρότητος καὶ ἰδιαίτερος τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, ἡ δὲ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ποίησις εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ πάλλευκον.

92) ΟΡΝΙΘΟΓΑΛΟΝ τὸ ΣΚΙΑΔΟΦΟΡΟΝ⁴ (Ornithogalum Umbellatum)⁵.

Φυτόν ποῶδες, βολβόριζον, πολυετές καὶ κρινοειδές. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν «Λειριῖδων». Ἐν Καρπάθῳ φύεται εἰς ἀμμώδεις παραλίας καὶ δὴ εἰς τὴν ὠραίαν παραλίαν τῆς περιοχῆς Μεσοχωρίου (γενετείρας μου) ὀνομαζομένης «παραλίας τῶν κρίνων». Ὁ Διοσκουρίδης ὠνόμασε τοῦτο καὶ κρίνον βασιλικόν, ἵον καὶ ἀμβροσίαν ὁ Ἀθηναῖος. Ἀγαποῦν χῶμα ἐλαφρόν, δροσερόν καὶ ἀμμώδες. Ὡς κατάπλασμα συνιστῶνται εἰς φλεγμονάς, «καλογήρους», «χιονίστρας», «ἐγκαύματα», «ραγισμέναις θηλάς». Τὸ ἀπεσταγμένον νερὸ τῶν κρίνων γενικῶς εἶναι καταπραϋντικὸν διὰ τὸν βῆχα, τὰς νευρικὰς παθήσεις καὶ γαστρικοὺς ἐρεθισμούς.

93) ΥΑΚΙΝΘΟΣ ὁ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ⁶ (Hyacinthus Orientalis)⁷.

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Λειριῖδων». Κατάγεται ἐκ τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Καλλιεργεῖται ἐκ τῶν παναρχαίων χρόνων. Ἐκτοτε οἱ ἀνθοκόμοι ἔχουν πολλαπλασιάσει τὰς ποικιλίας, οἱ δὲ Ὀλλανδοὶ ἔχουν ἐπιβληθῇ ὡς οἱ πρῶτοι παραγωγοὶ βολβῶν διὰ τοὺς Ὑακίνθους, ὡς καὶ διὰ τὰς τουλίπας καὶ τοὺς ναρκίσσους. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει εἶδη συνδυάζοντα «ὁμορφιά» τῶν σχημάτων καὶ τῶν χρωμάτων μετὰ πολλοῦ λεπτοῦ ἀρώματος.

1. Α' καὶ Γ' Βασιλειῶν ζ':19-26, Β' Χρον. ἡ Παρ. 4:5.

2. Ἄσμα 2:1 καὶ 2.

3. Ματθ. 29:30.

4. Ἀγριόκρινος-Κόπρος περιστρωῶν.

5. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.» τόμ. Γ', σελ. 363.

6. Ζουμπούλι-Ὑακίνθος.

7. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 363.

Οικογένεια δευτέρα: Ἀμαρυλλίδαι

94) ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ ὁ ΤΑΖΕΤΤΙΟΣ¹ (Narcissos Tagetta)².

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀμαρυλλιδῶν. Ἐν Καρπάθῳ εἶναι γνωστὸς ὁ σχετικὸς μὲ τὸ γένος νάρκισσος μῦθος, εἶδος τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ ὁ ταζέττιος. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ὁ Νάρκισσος, σύμβολον τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, ἐβλάστησε πλησίον πηγῆς τοῦ Ἑλικῶνος, ὅταν ὁ νεαρὸς καὶ ὠραῖος Νάρκισσος, υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Κηφισοῦ καὶ τῆς νύμφης Λειριόπης, ἀπέθανεν ἀπὸ μαρασμόν, διότι ἐρωτεύθηκε τὴν ἰδίαν τὴν μορφήν του, τὴν ὁποίαν ἐβλεπε νὰ καθρεπτίζεται εἰς τὰ κρυστάλλινα νερά μιᾶς πηγῆς. Ἐκτοτε ὠνομάσθη πηγὴ τοῦ Ναρκίσσου.

Ὁ βολβὸς τοῦ φυτοῦ γίνεται καὶ ἐξαιρετικὸν «τσιρίσι», τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν μέχρι πρότινος εἰς ἐπαρχίας οἱ ὑποδηματοποιοί. Ἐκ τῶν ἀνθῶν του ἐξάγεται αἰθέριον ἔλαιον.

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ δὴ εἰς τὸν Ἡσαΐαν³ ἀναφέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν «κρίνον» καὶ ἐμφαίνεται ὑπέροχος πίναξ. Παρουσιάζει τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Βαβυλῶνος καὶ τὴν χρυσὴν Μεσσιακὴν ἐποχὴν. Ἀκολουθεῖ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ἢ μεταβολὴ τοῦ ὕλικου κόσμου. «Εὐφράνθητι, ἔρημος διψῶσα ἀγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθήτω ὡς κρίνον». Παρομοιάζεται ἢ Παλαιστίνη μὲ ἔρημον, ἢ ὁποία μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων εἶχεν ἐρημωθῇ καὶ μὲ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν θὰ χαρῇ. «Ἐρημος διψῶσα ἐστὶν ἢ ἐξ Ἑθῶν Ἐκκλησία. Ἡ πάλαι διψῶσα, κατευφραίνεται νῦν»⁴.

Τάξις δευτέρα: Κυπερώδη

Οικογένεια: Γιουγκίδαι

95) ΓΙΟΥΓΚΟΣ ὁ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ⁵ (Jungus Maritimus)⁶.

Εἶναι τὸ γνωστὸν πολυετὲς ὕδατοχαρὲς φυτὸν καὶ φύεται εἰς ἀπάσας τὰς παραμεσογειακὰς χώρας, εἰς ὑφάλμυρα ἐδάφη καὶ εἰς τέλματα. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν καλαθοπλαστικὴν καὶ τὴν σχοινοποιίαν. Τοιαῦτα προϊόντα Καρπαθιακῆς ὑπὸ Καρπαθιακὴν διάλεκτον εἶναι: «καλάθια», «φροιάλια», «τουπιὰ», «κουτάλες» τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς μάνδρας, «σφυρίδια», «ψωμοθοῦ-

1. Βάκρυα-Κρίνον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 372.

3. Ἡσ. 35:1.

4. Κύριλλ. Ἀλεξανδρ.

5. Βροῦλλα ἢ σχοῖνος-Βροῦλο.

6. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», τόμ. Γ', σελ. 377.

κες» χωρικάι καὶ ἄλλα. Ἡ παρὰ τὴν Κάρπαθον ὀνομασία τῆς «βρουλλά», ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρ. οὐσ. β ρ ο ὕ λ λ ο υ, ὃ παρὰ τὸ ἀρχ. βρύλλον¹. Βρουλλά = ἡ δρυμὸς βρούλλων καὶ ῥῆμα βρουλλίζω, λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ἀσχολουμένων εἰς μηδαμινὰ πράγματα. Φρ. (δ) ἐν ὑπάεις βρὲ νὰ βρουλλίζης; δηλ. νὰ πλέκης ψάθα μὲ βροῦλλα, πρᾶγμα εὐτελὲς καὶ ἀσήμαντον. Ἰπάρχει καὶ τοπωνυμία «Βρουλλίδια», τὰ — ὅπου φύονται βροῦλλα καὶ τρέχει νερό².

Τάξις τρίτη: Λεπυρανθῆ

Οἰκογένεια: Ἀγρωσιδαί

96) ABENA ἢ ΑΓΟΝΟΣ³ (Avena Stepilis)⁴.

Ἐν Καρπάθῳ φέρεται μὲ τὰς ὀνομασίας ταῇ ἡ σανὸ καὶ μὲ τὴν ἐπίσημον ὀνομασίαν βρώμη. Πράγματι πρόκειται περὶ εἶδους βρώμης ἀγρίας, χρησίμου εἰς τὴν τροφὴν τῶν ζώων. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου αἰγύλωψ-ωπος. Πιθανῶς νὰ ἔχη σχέσιν καὶ ἡ τοποθεσία Αἰύρους. Φέρεται καὶ μὲ τὴν ὀνομασίαν ζουφαέλαμος (ζουφὸς-ἀίλαμος), καχεκτικός. Μεταφορικῶς ἐπὶ ἀσθενικῶν ἀνθρώπων. Φράσις: «ἀτὸς εἶναι σὰν τὸν ζουφαέλαμον»⁵.

Ἐν Ἀγίᾳ Γραφῇ φερομένη ἡ λέξις σημαίνει: 1ον) τὴν 1ην καὶ τρυφερὰν βλάστησιν πάσης πόας, τὴν ἄλλως χλόην καλουμένην καὶ ὑπὸ τῶν χορτοφάγων ζώων ἀκορέστως ἐσθιομένην⁶. 2ον) Τὴν τροφὴν τῶν ζώων πρὸς διακρίσιν τῆς τῶν ἀνθρώπων⁷. Φέρεται πολλαχού τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὡς παράδειγμα τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπότητος⁸.

Περὶ τὰ 460 διαφορετικὰ εἶδη χλόης σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ Πῶστ εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ὁ Μόφφατ τὰ ἀναφερόμενα σχετικῶς εἰς τὸ 35ον κεφ. τοῦ Ἡσαίου θεωρεῖ ὡς βοσκήν. Ὁ Τζάστρο ἀντικαθιστᾷ τὸ «χόρτος» τῶν Ο' ⁹ καὶ τὰ «βότανα» καὶ «χλόην» μὲ τὸν «σανὸν» τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Εἰς δὲ τὸν Ἱερεμίαν, τὸν ἀναφερόμενον «χόρτον» ἀντικαθιστᾷ μὲ «βότανα». Τοῦ δὲ Ἑβραϊκοῦ, ὅπου «χλόη», θέτει καὶ πάλιν «βότανα»¹⁰.

1. Μιχαηλίδου - Νουάρου Μιχ., «Λεξικὸν Καρπάθου», σελ. 103.

2. Βιβλικαὶ παρατηρήσεις οἶαι καὶ εἰς τὸν κάλαμον τὸν δόνακα.

3. Ἀίλαμος (Σανὸς-Ταῇ) - Χόρτος.

4. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., (Κ.Φ.Ζ.), τόμ. Γ', σελ. 387.

5. Μιχαηλίδου - Νουάρου Μιχ., «Λεξικὸν Καρπαθ. Διαλέκτου», εἰς οἰκίαν θέσιν.

6. Ἡσ. 31:12.

7. Ψαλ. ρδ:14.

8. Ἡσ. μ:6-8.

9. Ἡσ. 15:6.

10. Ἱερ. 14:6.

Τὰ περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου σχετικῶς ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Καρπάθου καὶ ἀναγραφόμενα ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ τροφῆς ἀνθρώπων-ζώων, ἐπικυροῦνται καὶ ὑπὸ τῆς Βοτανολογίας. Τὸ ἄλευρον τῆς χρονολογούμενης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ καλλιεργούμενης βρώμης, εἶναι πλούσιον εἰς ἄζωτούχους οὐσίας (11%). Κατόπιν προβλαστήσεως καὶ διὰ πίεσεως παρασκευάζεται πεπλατυσμένη ξηρὰ βρώμη, γνωστὴ ὡς κουάκερ, εἶδος «μπλεγουρίου», ἡ ὁποία εἶναι ἀρίστη τροφή διὰ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ στομαχικὰς καὶ ἐντερικὰς ἐνοχλήσεις, ὡς καὶ διὰ τὰ βρέφη. Εἰς τὴν κτηνοτροφίαν ἡ βρώμη εἶναι χρησιμωτάτη εἴτε ὡς χλωρὰ νομή, εἴτε διὰ τὸν καρπὸν¹.

97) ΑΓΡΟΠΥΡΟΝ τὸ ΕΡΠΙΟΝ² (Agropirum Repens).

Εἶναι ἡ ἀρχαία ἄγρωστις. Χόρτον ἄγριον χρησιμοποιοῦμενον διὰ τροφήν ἡμιόνων καὶ ἐτέρων ζώων. Τὸ κοινῶς «ἀγριάδα» (τουρκ. τσατρί). Σχετικὸν τὸ «Ὀμηρικὸν «ἄγρωστιν μελιηδέα»³. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ «κλ» ἀντὶ «γρ» ἴσως ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὴν κλωστήν διὰ τὸ νηματοειδὲς τῶν φύλλων του. Καὶ τὸ «ρ» τῆς καταλήξεως «στρος» (ἄκλωστρος) ἔχει τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἐκ τῶν εἰς «ρος» (κλωστερὸς ἢ ἄκλωστος) πρὸς ἄλλα φυτά³.

Ἐν Καρπάθῳ χρησιμοποιεῖται ὡς μαλακτικόν, διουρητικόν, καθαρτικόν, διεγερτικόν τῆς θρέψεως. Ὁ χυμός του εἶναι χρήσιμος εἰς παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, τοῦ στομάχου, τῶν ἐντέρων, τῆς ἀρθρίτιδος, εἰς ρευματισμούς καὶ τὸ χοιραδικὸν ἔκζεμα⁴.

98) ΑΝΔΡΟΠΩΓΩΝ ὁ ΔΙΣΤΑΧΥΣ⁵ (Andropogon Distachyon).

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν «Ἀγροστίδα». Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει 200 περίπου εἶδη. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικά. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς τοῦ ἀναφερομένου, φύονται εἰσέτι δύο: Ἀνδροπώγων ὁ Ἰσχαιμος (A. Ischaemus) καὶ Ἀ. ὁ Τριχωτὸς (A. Hirtum). Ἐν Καρπάθῳ, πλὴν τῆς ἀναγεγραμμένης ὀνομασίας, φέρονται καὶ ὡς χόρτα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν κήπων. Ἐξ αὐτῶν γεμίζουν στρωμνὰς (κοινῶς τσίβα).

1. Γκα νί στα Κων/νου, «Συστηματικὴ Βοτανικὴ», τόμ. Β', σελ. 6.

2. Ἀκλωστρος-Ἀγρόπυρον.

3. Ὀδύσσεια Ζ:90.

4. Μιχαηλίδου-Νουέρου Μιχ., «Λεξικὸν Καρπάθου», σελ. 17.

5. Ἀνάση Ἐμμ., «Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Α', σελ. 53.

99) ΑΙΡΑ ἢ ΜΕΘΥΣΤΙΚΗ¹ (*Lolium Temulentum*)².

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀγρωστιδῶν. Φυτὸν ποῶδες, μονοετές. Ἀπαντᾷ παντοῦ, ἰδίως εἰς τὰ ἐσπαρμένα σιτηρά. Ὀνομάζεται καὶ ἄρα. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ φράσεις: «Τὸ φαητό μας (τὰ σιτηρά μας) ἔχει πολλὴν ἄρα ἐφέτι» καὶ «ἤρτεν ἡ ὥρα νὰ καθαρισθῇ ὁ ἄρας ἀπὸ τὸ σιτάρι». Ἐκ τοῦ αἴρα ἡ, ὁ ἄρας κατὰ τὸ ἄρσεν, ὁ φοῦσκος: σιτάρι μαυρισμένον καὶ μικρόν, βλαμμένο. Εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν Κάρπαθον ὡς φυτὸν φέρον ναρκωτικὰς ιδιότητας καὶ δηλητηριώδεις. Ἡ ἐκ σπερμάτων δηλητηριάσις εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Νῦν, διὰ τῶν μηχανικῶν μας μέσων, ὁ κίνδυνος τῆς δηλητηριάσεως ἐμφανῶς ἐμειώθη· παρὰ ταῦτα, ὅμως, παρουσιάζονται ἐνίοτε εἰς τὰ χωριά δηλητηριάσεις. Προκαλεῖ σκοτοδίνην καὶ ἐμετούς.

1. Ἄρας-Ζιζάνιον.

2. Μ.Ε.Ε.Φ.Ε., «Κ.Φ.Ζ.», σελ. 385.